

2015

þý ‘ ½ , Á Î Æ ½ ± ” ¹ ⁰ ± ¹ Î ¼ ± Ä ± ⁰ ± ¹
þý • Å Á É Æ ± Ê ⁰ ® ^ ½ É Æ .

Psalta, Artemida

þý Á Ì³ Á ± ¼ ¼ ± Æ Æ ç ” ¹ µ , ½ - Å ⁰ ± ¹ • Å Á É Æ ± Ê ⁰ ì ÿ ¹ ⁰ ç ½ ç ¼ ¹ ⁰ ì ” - ⁰ ± ¹ ç , • ç ¼ ¹ ⁰ ® £ Ç ç » ®
þý • µ ñ Æ ç » ¹ Å ñ Æ ç Å

<http://hdl.handle.net/11728/6886>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

της

ΑΡΤΕΜΙΔΑΣ ΨΑΛΤΑ

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο
(LLM)**

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2014-2015

Υποβληθείσα στη Σχολή Νομικής

σε μερική εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτηση

του Πτυχίου του

LLM

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Οι ειδικότερες ρυθμίσεις περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά
τον χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής

Κωνσταντίνος ΓΕ. Αθανασόπουλος

Αφιερώνεται στη μητέρα μου, στον σύζυγο μου και στα παιδιά μου.

Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζονται και από τη θέση αυτή στον Επιβλέποντα Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Αθανασόπουλο κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας για την αμέριστη συμπαράσταση και επισταμένη καθοδήγηση του .

Επιπλέον, εκφράζονται ευχαριστίες προς όλους τους Καθηγητές μου, του Προγράμματος LLM, οι οποίοι με τη μεθοδική και αναλυτική διδασκαλία τους εισήγαγαν στην ουσία των κρίσιμων επίκαιρων διεθνών σχέσεων.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	8
Εισαγωγή.....	9
Κεφάλαιο 1.....	11
1. Ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.....	11
1.1. Αρχαιότητα.....	11
1.2. Μεσαίονας.....	12
1.3. 16 ^{ος} – 18 ^{ος} αιώνας.....	12
1.4. 19 ^{ος} αιώνας.....	13
1.5. 20 ^{ος} αιώνας.....	14
Κεφάλαιο 2.....	15
2.1. Νομοθεσία.....	15
2.1.1. Οι νόμοι.....	15
2.2. Αξιοπρέπεια.....	17
2.3. Ελευθερίες.....	18
2.4. Ισότητα.....	21
2.5. Αλληλεγγύη.....	22
2.6. Δικαιώματα των Πολιτών	25
2.7. Δικαιοσύνη.....	27
2.8. Γενικές διατάξεις που διέπουν την ερμηνεία και την εφαρμογή του χάρτη.....	28
Κεφάλαιο 3.....	31
3.1. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.....	31
3.1.1. Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ	31
3.2. Ο Σεβασμός των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ΕΕ.....	38
3.3. Ο Ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.....	39
3.4. Η Εξέλιξη των Δικαιωμάτων.....	40
3.5. Πεδίο Προστασίας.....	41
3.6. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων – Περιεχόμενο.....	42

3.7. Δικαιούχοι.....	43
3.8. Πεδίο Εφαρμογής.....	44
3.9. Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα.....	44
Κεφάλαιο 4.....	48
4.1. ΕΔΑΔ.....	48
4.1.1. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	48
4.1.2. Δυνατότητα Ατομικής Προσφυγής.....	48
4.1.3. Απόφαση επί της Προσφυγής.....	49
4.1.4. Συμβολή του Δικαστηρίου στη Διάπλαση Άγραφων Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.....	49
4.2. Σημαντικές Αποφάσεις του ΕΔΑΔ.....	50
4.2.1. Τιτίνα Λοιζίδου εναντίον Τουρκία Case no15318/89, Άρθρο 1 Υποχρέωση Σεβασμού των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....	50
4.2.2. Κοκκινάκη κατά Ελλάδας Case no 14307/88 Άρθρο 9 Ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.....	52
4.2.3. Lawless vs Ireland Case no 332/57 Άρθρο Δικαίωμα στην προσωπική Ελευθερία.....	52
4.2.4. Golder vs United Kingdom Case no 4451/70 Άρθρο 6 Δικαίωμα στην χρήση και απονομής δικαιοσύνης.....	53
4.2.5. Tyrer vs the United Kingdom Case no 5856/72 Άρθρο 3 Απαγόρευση Βασανιστηρίων.....	54
4.2.6. Var der Mussele Case no 8919/80 Άρθρο 4 Απαγόρευσης δουλείας και των καταναγκαστικών έργων.....	55
Κεφάλαιο 5.....	56
5.1. Διαπιστώσεις.....	56
Συμπεράσματα.....	59
Επίλογος.....	60
Βιβλιογραφία.....	62

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εποχή μας το ζήτημα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους εμφανίζεται στο προσκήνιο των διεθνών σχέσεων με μεγάλη συχνότητα ταυτόχρονα τα κράτη με τις πολιτικές επιλογές τους, τόσο στο εγχώριο όσο και στο διεθνές πεδίο, θέτουν διαρκώς υπό αμφισβήτηση τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην προσπάθεια τους να εξυπηρετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Ενώ αυξάνεται ο αριθμός των κρατών παγκοσμίως που διακηρύσσουν το σεβασμό και την προαγωγή των δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην πράξη διαπιστώνονται πολλές; Συνειδητές αποκλίσεις από τη θεωρητική αυτή διακήρυξη. Ζούμε σε μια εποχή της Παγκόσμιας Ιστορίας που το ενδιαφέρον για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι μέγιστο. Αλλά εξίσου μέγιστες είναι και οι θεωρητικές αποκλίσεις, λόγω εθνικών συμφερόντων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τον όρο ανθρώπινα δικαιώματα ορίζεται η δυνατότητα του ανθρώπου να ζει και να δραστηριοποιείται σύμφωνα με τούς νόμους, με σκοπό να ολοκληρώνεται και να πετυχαίνει τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του σε όλους τους τομείς. Τα ανθρώπινα δικαιώματα, λοιπόν, είναι τα δικαιώματα που απολαμβάνει ή πρέπει να απολαμβάνει κάθε άνθρωπος λόγω της ανθρώπινης ιδιότητάς του ανεξάρτητα από φυλή, εθνικότητα, θρήσκευμα και τόπο διαμονής.

Πρώτη φορά γίνεται αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα κατά την περίοδο τον Διαφωτισμού. Με τον Διαφωτισμό είναι δυνατό να μιλήσουμε για ανθρώπινα δικαιώματα, όχι τόσο στην ευρωπαϊκή θεσμική ή καθημερινή πρακτική, στη ζωή της νομοθεσίας και της καθημερινής ζωής, αλλά περισσότερο σαν ένα νέο πολιτικό αγαθό που γεννήθηκε μέσα από πολύ πικρές ευρωπαϊκές εμπειρίες και εκφράστηκε από την ευρωπαϊκή διάνοηση και σοφία της εποχής. Οι διαφωτιστές μίλησαν για δικαιοσύνη, ισότητα για όλους τους ανθρώπους, δικαίωμα στην εκπαίδευση, στην ανεξιθρησκία, στην κριτική σκέψη.

Το κείμενο, που σηματοδότησε την απαρχή για τη διασφάλιση ατομικών δικαιωμάτων και τη θέση φραγμών στην εξουσία, είναι η Magna Carta Libertatum (1215), η οποία επέβλεπε στον περιορισμό της αυθαιρεσίας του μονάρχη. Πολύ αργότερα ακολούθησαν η Habeas Corpus Act (1679) και το Bill of Rights (1689) που ενίσχυσαν τις εγγυήσεις του ατόμου απέναντι στην κρατική εξουσία¹. Τα κείμενα αυτά αποτελούν βασικούς σταθμούς μιας μακράς πορείας, μέσα από την οποία οδηγηθήκαμε στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Σ' αυτή την ιστορική φάση δεν είχαν πάντως διαμορφωθεί οι συνθήκες που θα επέτρεπαν την προώθηση της δημοκρατίας. Είναι εύλογο λοιπόν να γίνεται ακόμη λόγος για υπηκόους και όχι για πολίτες. Καθοριστική προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η συμβολή του Διαφωτισμού που κορυφώθηκε με τη Γαλλική Επανάσταση. Η περίφημη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Πολίτη (1789) ανέδειξε την ελευθερία(liberte), την ισότητα (egalite) και την αδελφότητα (fraternite) -που αντιστοιχεί

¹ Γ. Παπαδημητρίου, «Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στην εποχή μας – Σημειώσεις», Οκτώβριος 2005, http://www.gpapakimitriou.gr/university/didaskalia/themeliodi_ep/themeliodi_ep05.html

ουσιαστικά στην αλληλεγγύη- ως τις υπέρτερες αξίες της και της υπό συγκρότηση της Γαλλικής Δημοκρατίας. Με την υιοθέτησή τους εγκαινιάζονταν μια νέα περίοδος για τον ανθρώπινο πολιτισμό. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι είχε προηγηθεί η Αμερικανική Επανάσταση και η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων της Βιργινίας (1776). Ό,τι κυοφορούνταν επί μακρόν στην Ευρώπη αποτυπώθηκε έτσι για πρώτη φορά πανηγυρικά σε γραπτό κείμενο με συνταγματικό χαρακτήρα στην αμερικανική ήπειρο. Σε αυτή βρήκαν πρόσφορο έδαφος οι Ευρωπαίοι έποικοι για τη διάδοση και την επικράτηση των ιδεών του Διαφωτισμού, που γεννήθηκαν στις πατρογονικές εστίες τους.

Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών συνδέει στις δύο πρώτες φράσεις του τη βούληση για την εξασφάλιση της ειρήνης στον κόσμο με τη διακήρυξη της πίστης στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα:

«Εμείς οι Λαοί των Ηνωμένων Εθνών αποφασισμένοι να σώσουμε τις ερχόμενες γενεές από τη μάστιγα του πολέμου, που δύο φορές στα χρόνια μας έφερε στην ανθρωπότητα ανείπωτη θλίψη, να διακηρύξουμε και πάλι την πίστη μας στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου, στα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών και μεγάλων και μικρών εθνών...»

Έτσι αναγνωρίστηκε διεθνώς ότι ο σεβασμός για τα αναφαίρετα δικαιώματα τον ανθρώπου αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο. Τα ατομικά δικαιώματα, λοιπόν, συνιστούν αξιώσεις του ατόμου έναντι του κράτους για αποχή από παρεμβάσεις σε μια συνταγματικά κατοχυρωμένη σφαίρα ιδιωτικής αυτονομίας, θεμελιώνοντας το *status negativus* και ανάγουν τον ιδιώτη από απλό αντικείμενο σε υποκείμενο δικαίου, δηλαδή τον προάγουν από απλό υπήκοο σε πολίτη. Η εν λόγω επενέργεια έχει συμβάλει κατά τρόπο θεμελιώδη στην διατήρηση της δημοκρατίας και στην εκπλήρωση του κοινωνικού κράτους. Τέλος θα πρέπει να αναφερθούν ότι τα δικαιώματα χωρίζονται σε ατομικά, σε πολιτικά, σε κοινωνικά - οικονομικά και πολιτιστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

1.1. Αρχαιότητα

Στην αρχαία Μεσοποταμία μαρτυρούνται από το 2350 Π.Κ.Χ. περίπου οι αρχαιότεροι νομικοί κώδικες οι οποίοι περιλάμβαναν σε κάποιο βαθμό την έννοια τον δικαιώματος. Ο αρχαιότερος νομικός κώδικας που σώζεται ως σήμερα είναι ο νεοσουμερικός Κώδικας τον Ουρ-Ναμμού (περ. 2050 Π.Κ.Χ.). Στη γνωστότερη σειρά νόμων, τον Κώδικα τον Χαμουραμί (περ. 1780 Π.Κ.Χ.), περιέχονται κανόνες και ποινές σε περίπτωση παραβίασης των κανόνων— που ρυθμίζουν μια σειρά από ζητήματα όπως τα δικαιώματα των γυναικών, των παιδιών και των δούλων.

Στους προλόγους αυτών των κωδικών γίνεται επίκληση στους Μεσοποτάμιους Θεούς με σκοπό τη θεϊκή επικύρωση. Η προέλευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις κοινωνίες συχνά πήγαζε από θρησκευτικά ιερά κείμενα. Οι Βέδες, η Βίβλος, το Κοράνι και τα Ανάλεκτα τον Κομφούκιου είναι μεταξύ των αρχαίων γραπτών πηγών που πραγματεύονται με ζητήματα όπως τα καθήκοντα, δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του ατόμου. Παρόμοια, ποικίλες φιλοσοφικές ιδέες περιλάμβαναν αντιλήψεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως ανθρώπινα δικαιώματα.

Αξιοσημείωτη θέση στο ιστορικό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ο Κύλινδρος του Κύρου τον 539 Π.Κ.Χ., ο οποίος έχει περιγραφεί ως «η πρώτη διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων» της ιστορίας. Τα Ήδικτα (Διατάγματα) τον αυτοκράτορα Ασόκα της Ινδίας (272-231 Π.Κ.Χ.) αποτελούν κοινωνικές και ηθικές εφαρμογές αρχών τον Βουδισμού. Το Σύνταγμα της Μεδίνας του 622 Κ.Χ., το οποίο συντάχθηκε από τον Μωάμεθ, αποτέλεσε επίσημη συμφωνία μεταξύ των φυλών που ζούσαν στη Μεδίνα. και περιλάμβανε Μουσουλμάνους, Εβραίους και παγανιστές¹.

¹ <http://el.wikipedia.org/wiki>

1.2. Μεσαίωνας

Η αγγλική Magna Carta του 1215, ένας μεσαιωνικός καταστατικός χάρτης της ελευθερίας έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ιστορία ης αγγλικής νομοθεσίας, αλλά και στη σύγχρονη διεθνή και συνταγματική νομοθεσία. Η Magna Carta όμως δεν ήταν καταστατικός χάρτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά μάλλον μόνο ένα θεμέλιό τους και αποτέλεσε μια μορφή περιορισμένης πολιτικά και νομικά δεσμευτικής συμφωνίας για την αντιμετώπιση ειδικών πολιτικών συνθηκών. Στην περίπτωση της Magna Carta, αυτή αναγνωρίστηκε αργότερα κατά τη διάρκεια των πρώιμων σύγχρονων συζητήσεων σχετικά με τα δικαιώματα.

Ένα από τα παλαιότερα ιστορικά αρχεία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι το καταστατικό του Kalisz (1264), που παραχωρούσε προνόμια στην εβραϊκή μειονότητα στο Βασίλειο της Πολωνίας, όπως η προστασία από τις διακρίσεις και την ρητορική μίσους.

1.3. 16^{ος} -18^{ος} αιώνας

Πολλοί από τους σύγχρονους νόμους και οι περισσότερες από τις σύγχρονες ερμηνείες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων προέρχονται από την σχετικά πρόσφατη ιστορία. Η πρώτη σύλληψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πιστώνεται στις ιδέες για τα φυσικά δικαιώματα που απορρέουν από το φυσικό νόμο. Ειδικότερα, το θέμα των οικουμενικών δικαιωμάτων εισήχθη από την εξέταση τον ενδεχόμενου της επέκτασης των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών από τους Ισπανούς κληρικούς, όπως οι Francisco de Vitoria και Bartolomé de la Casas.

Στη συζήτηση που διεξήχθη στο Βαγιαδολίδ, ο Juan de Ginés Sepúlveda, ο οποίος υποστήριξε την αριστοτελική άποψη περί της ανθρωπότητας η οποία χωρίζεται σε διαφορετικές ταξικές κατηγορίες διαφορετικής αξίας, διαφώνησε με τον Las Casas, ο οποίος τάχθηκε υπέρ των ίσων δικαιωμάτων στην ελευθερία από την δουλεία για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από τη φυλή ή τη Θρησκεία τους.

Ο Άγγλος φιλόσοφος Τζον Λοκ τον 17ο αιώνα ανέφερε τα φυσικά δικαιώματα στο έργο του, προσδιορίζοντάς τα ως δικαιώματα «στη ζωή, την ελευθερία και την περιουσία (ακίνητη)», και υποστήριξε ότι τα εν λόγω θεμελιώδη δικαιώματα δεν μπορούν να παραλειφθούν από το κοινωνικό συμβόλαιο. Στη Βρετανία του 1689, η αγγλική «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων» (Bill of Rights) και η αντίστοιχη Αξίωση Δικαιωμάτων της Σκωτίας κατέστησαν μια σειρά από καταπιεστικές κυβερνητικές ενέργειες. Δύο μεγάλες επαναστάσεις κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα, μία στις Ηνωμένες Πολιτείες (1776) και μία στη Γαλλία

(1789), οδήγησαν στην υιοθέτηση της Διακήρυξης της Ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής κατά της Γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον Πολίτη, αντίστοιχα, στη βάση των οποίων κατοχυρώθηκαν συγκεκριμένα νομικά δικαιώματα. Επιπλέον στα παραπάνω, η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων της Βιρτζίνια του 1776 κωδικοποιεί σε νόμο έναν αριθμό θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων και πολιτικών ελευθεριών.

Θεωρούμε αυτές τις αλήθειες ως αυτονόητες, ότι δηλαδή όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι, ότι είναι προικισμένοι από τον Δημιουργό τους με συγκεκριμένα απαραβίαστα Δικαιώματα, μεταξύ των οποίων είναι η ζωή, η ελευθερία και η επιδίωξη της ευτυχίας.

- Ηνωμένες Πολιτείες Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, 1776.

Ακολούθησε η πρόοδος στη φιλοσοφία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων από φιλοσόφους όπως ο Αμερικανός Τόμας Πέιν, ο Άγγλος Τζον Στιούαρτ Μιλ και ο Γερμανός Γκέοργκ Χέγκελ κατά τη διάρκεια του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα. Ο όρος «ανθρώπινα δικαιώματα» ήρθε σε ύπαρξη πιθανώς στην περίοδο μεταξύ του έργου Δικαιώματα του Ανθρώπου του Πέιν και των κειμένων του Γουίλιαμ Λόιντ Γκάρισον στην εφημερίδα The Liberator ο οποίος έγραψε ότι προσπαθούσε να στρατεύσει τούς αναγνώστες τον «στο μεγάλο αγώνα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Ωστόσο, ο όρος είχε χρησιμοποιηθεί από τουλάχιστον ένα συγγραφέα ήδη το 1742.

1.4. 19^{ος} αιώνας

Τον δέκατο ένατο αιώνα τα ανθρώπινα δικαιώματα έγιναν κεντρικό ζήτημα με αφορμή το ζήτημα της δουλείας. Ένας αριθμός μεταρρυθμιστών, ιδιαίτερα ο Ουίλιαμ Ουίλμπερφορς στην Βρετανία, εργάστηκαν με στόχο την κατάργηση της δουλείας. Αυτό έγινε εφικτό στην Βρετανική Αυτοκρατορία μέσω της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου για το Εμπόριο Δούλων τον 1807 και της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου για την Κατάργηση της Δουλείας του 1833.

Στις ΗΠΑ, όλες οι βόρειες πολιτείες είχαν καταργήσει τον θεσμό της δουλείας μεταξύ του 1777 και του 1804, παρόλο που οι νότιες πολιτείες παρέμεναν σφιχτά προσκολλημένες στον «ιδιόρρυθμο θεσμό». Η σύγκρουση και οι αντιπαραθέσεις για την επέκταση της δουλείας σε νέες περιοχές ήταν μια από τις αιτίες για την απόσχιση των νοτίων και τον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο. Κατά την περίοδο της ανοικοδόμησης που ακολούθησε τον πόλεμο,

πραγματοποιήθηκαν διάφορες τροπολογίες στο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε αυτές περιλαμβάνονται η 13^η τροπολογία που καταργεί τη δουλεία, η 14^η τροπολογία που διασφαλίζει πλήρη υπηκοότητα και πολιτικά δικαιώματα σε όλους όσους έχουν γεννηθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και η 15^η τροπολογία, που διασφαλίζει στους αфро-αμερικανούς το δικαίωμα ψήφου.

Πολλές ομάδες και κινήματα πέτυχαν βαθιές κοινωνικές αλλαγές κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, στο όνομα των ανθρώπινων δικαιωμάτων, στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, εργατικά συνδικάτα προκάλεσαν νόμους που διασφάλιζαν το δικαίωμα της απεργίας στους εργαζόμενους, θέσπιζαν ελάχιστες συνθήκες εργασίας και απαγόρευαν ή ρύθμιζαν νομοθετικά την παιδική εργασία. Το κίνημα για τα δικαιώματα των γυναικών πέτυχε να εξασφαλίσει το δικαίωμα ψήφου για πολλές γυναίκες. Τα κινήματα εθνικής ανεξαρτησίας σε πολλές χώρες, πέτυχαν να εκδιώξουν αποικιακές δυνάμεις.

Ένα από τα πιο σημαίνοντα ήταν το κίνημα τον Μαχάτμα Γκάντι να απελευθερώσει την πατρίδα του την Ινδία από τη Βρετανική κατοχή. Κινήματα από επί μακρόν καταπιεσμένες φυλετικές και θρησκευτικές μειονότητες πέτυχαν σε πολλά μέρη του κόσμου, μεταξύ αυτών το Κίνημα για τα Πολιτικά Δικαιώματα των Αφρο-αμερικανών και πιο πρόσφατα ποικίλα κινήματα πολιτικών ταυτότητας, για λογαριασμό των γυναικών και διαφόρων μειονοτήτων στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η Θέσπιση της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, ο Κώδικας του Lieber του 1864 και η πρώτη από τις Συμβάσεις της Γενεύης επίσης το 1864 έθεσαν τα θεμέλια του διεθνούς ανθρωπιστικού νόμου, ο οποίος αναπτύχθηκε περαιτέρω μετά τους δύο παγκόσμιους πολέμους.

1.5. 20^{ος} αιώνας

Οι παγκόσμιοι πόλεμοι, η τεράστια απώλεια ανθρώπινων ζώων και οι κραυγαλέες καταπατήσεις ανθρώπινων δικαιωμάτων που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκειά τους, ήταν η κινητήρια δύναμη πίσω από την ανάπτυξη των σύγχρονων εργαλείων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Κοινωνία των Εθνών ιδρύθηκε το 1919, κατά τις διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη των Βερσαλλιών παν ακολουθήσαν το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι στόχοι της ΚτΕ περιλαμβάνουν αποπλισμό, παρεμπόδιση του πολέμου μέσω συλλογικής ασφάλειας, επίλυση των διαφορών μεταξύ χωρών με διαπραγματεύσεις και διπλωματία και βελτίωση της

παγκόσμιας ευημερίας. Στον καταστατικό της χάρτη προβλεπόταν η εντολή να προωθηθούν πολλά από τα δικαιώματα που περιελήφθησαν αργότερα στην παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στη Διάσκεψη της Γιάλτας του 1945, οι Συμμαχικές δυνάμεις συμφώνησαν να δημιουργήσουν ένα νέο σώμα για να αντικαταστήσει το ρόλο της Κοινωνίας των Εθνών. Αυτό επρόκειτο να είναι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Ο Ο.Η.Ε. έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στη διεθνή νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα από την ίδρυσή του. Μετά τους παγκόσμιους πολέμους ο Ο.Η.Ε. και τα μέλη του ανέπτυξαν μεγάλο μέρος του διαλόγου και τα νομοθετικά σώματα που τώρα συνιστούν τον διεθνή ανθρωπιστικό νόμο και την διεθνή νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα².

² <http://el.wikipedia.org/wiki/ΑνθρώπιναΔικαιώματα>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

2.1.1. Οι νόμοι

Οι λαοί της Ευρώπης, εγκαθιδρύοντας μεταξύ τους μία διαρκώς στενότερη ένωση, αποφάσισαν να μοιραστούν ένα ειρηνικό μέλλον θεμελιωμένο σε κοινές αξίες. Η Ένωση, έχοντας επίγνωση της πνευματικής και ηθικής κληρονομιάς της, εδράζεται στις αδιαίρετες και οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης ερείδεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Η Ένωση τοποθετεί τον άνθρωπο στην καρδιά της δράσης της, καθιερώνοντας την ιθαγένεια της Ένωσης και δημιουργώντας ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Η Ένωση συμβάλλει στη διαφύλαξη και την ανάπτυξη/αυτών των κοινών αξιών, σεβόμενη την πολυμορφία των πολιτισμών και των παραδόσεων των λαών της Ευρώπης καθώς και την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών της και την οργάνωση της δημόσιας εξουσίας τους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Επιδιώκει να προαγάγει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη και εγγυάται την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων καθώς και την ελευθερία εγκατάστασης. Προς τον σκοπό/αυτόν, είναι αναγκαία να ενισχυθεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό το πρίσμα της εξέλιξης της κοινωνίας, της κοινωνικής προόδου και των επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων, καθιστώντας τα πιο αντιληπτά σε ένα Χάρτη.

Ο παρών Χάρτης επιβεβαιώνει, σεβόμενος τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα της Ένωσης, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας, τα δικαιώματα που απορρέουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, τους Κοινωνικούς Χάρτες που έχουν υιοθετηθεί από την Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εν προκειμένω, ο Χάρτης θα ερμηνεύεται από τα δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των επεξηγήσεων που καταρτίστηκαν υπό την εποπτεία του Προεδρείου της Συνέλευσης που συνέταξε τον Χάρτη και αναπροσαρμόστηκαν υπ' ευθύνη του Προεδρείου της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης. Η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών συνεπάγεται

ευθύνες και καθήκοντα έναντι τόσο των τρίτων όσο και της ανθρώπινης κοινότητας και των μελλοντικών γενεών. Κατά συνέπεια, η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που ορίζονται κατωτέρα.

2.2. ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

Άρθρο 1

Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται.

Άρθρο 2

Δικαίωμα στη ζωή

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη ζωή.
2. Κανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί στην ποινή του θανάτου ούτε να εκτελεσθεί.

Άρθρο 3

Δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη σωματική και διανοητική του ακεραιότητα.
2. Στο πεδίο της ιατρικής και της βιολογίας, πρέπει να τηρούνται ιδίως τα εξής:
 - α) η ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση του ενδιαφερομένου, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται από το νόμο,
 - β) η απαγόρευση των ευγονικών πρακτικών, ιδίως όσων αποσκοπούν στην επιλογή των προσώπων,
 - γ) η απαγόρευση της μετατροπής του ανθρωπίνου σώματος και αυτών των ιδίων των μερών του σε πηγή κέρδους,
 - δ) η απαγόρευση της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης των ανθρωπίνων όντων.

Άρθρο 4

Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης

Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.

Άρθρο 5

Απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας

1. Κανείς δεν μπορεί να κρατηθεί σε δουλεία ούτε σε ειλωτεία.

2. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.
3. Απαγορεύεται η εμπορία των ανθρωπίνων όντων. ΕΕ C 83/92 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2010

2.3. ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ

Άρθρο 6

Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

Άρθρο 7

Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του.

Άρθρο 8

Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.
2. Επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγόμενα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους.
3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

Άρθρο 9

Δικαίωμα γάμου και δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας

Το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα δημιουργίας οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 10

Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκειώματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκειώματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή

συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδίαν, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές.

2. Το δικαίωμα αντίρρησης συνειδήσεως αναγνωρίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή του. EL 30.3.2010 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 83/393

Άρθρο 11

Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμειξη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων.

2. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές.

Άρθρο 12

Ελευθερία τον συνέρχεσθαι και τον συνεταιρίζεσθαι

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι σε όλα τα επίπεδα, ιδίως στον πολιτικό και τον συνδικαλιστικό τομέα καθώς και στους τομείς που αναφέρονται στον πολίτη, πράγμα που συνεπάγεται το δικαίωμα κάθε προσώπου να ιδρύει με άλλους συνδικαλιστικές ενώσεις και να προσχωρεί σε αυτές για την υπεράσπιση των συμφερόντων του.

2. Τα πολιτικά κόμματα, στο επίπεδο της Ένωσης, συμβάλλουν στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των πολιτών της Ένωσης.

Άρθρο 13

Ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης

Η τέχνη και η επιστημονική έρευνα είναι ελεύθερες. Η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι σεβαστή.

Άρθρο 14

Δικαίωμα εκπαίδευσης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.

2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ευχέρεια δωρεάν παρακολούθησης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

3. Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με σεβασμό των δημοκρατικών αρχών καθώς και το δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη μόρφωση των

τέκνων τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 15

Ελευθερία τον επαγγέλματος και δικαίωμα προς εργασία

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμα, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα.
2. Κάθε πολίτης της Ένωσης είναι ελεύθερος να αναζητά απασχόληση, να εργάζεται, να εγκαθίσταται ή να παρέχει υπηρεσίες σε κάθε κράτος μέλος.
3. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που έχουν άδεια να εργάζονται στο έδαφος των κρατών μελών δικαιούνται συνθηκών εργασίας αντίστοιχων με εκείνες που απολαύουν οι πολίτες της Ένωσης. EΙ C 83/394 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2010

Άρθρο 16

Επιχειρηματική ελευθερία

Η επιχειρηματική ελευθερία αναγνωρίζεται σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 17

Δικαίωμα ιδιοκτησίας

1. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.
2. Η διανοητική ιδιοκτησία προστατεύεται.

Άρθρο 18

Δικαίωμα ασύλου

Το δικαίωμα ασύλου διασφαλίζεται τηρουμένων των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28^{ης} Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31^{ης} Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής οριζόμενες ως «οι Συνθήκες»).

Άρθρο 19

Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλαισης και έκδοσης

1. Απαγορεύονται οι ομαδικές απελάσεις.
2. Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση.

2.4. ΙΣΟΤΗΤΑ

Άρθρο 20

Ισότητα έναντι τον νόμου

Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι τον νόμου. EL 30.3.2010 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 83/395

Άρθρο 21

Απαγόρευση διακρίσεων

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.
2. Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας.

Άρθρο 22

Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία

Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Άρθρο 23

Ισότητα γυναικών και ανδρών

Η ισότητα γυναικών και ανδρών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές. Η αρχή της ισότητας δεν αποκλείει τη διατήρηση ή τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα υπέρ του υποεκπροσωπούμενου φύλου.

Άρθρο 24

Δικαιώματα του παιδιού

1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.
2. Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.
3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απ' ευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.

Άρθρο 25

Δικαιώματα των ηλικιωμένων

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων προσώπων να διάγουν αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο. EL C 83/396 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2010

Άρθρο 26

Ένταξη των ατόμων με αναπηρίες

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

2.5. ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Άρθρο 27

Δικαίωμα των εργαζομένων στην ενημέρωση και τη διαβούλευση στο πλαίσιο της επιχείρησης

Εξασφαλίζεται στους εργαζομένους ή τους εκπροσώπους τους, στα ενδεδειγμένα επίπεδα, εγκαίρως ενημέρωση και διαβούλευση, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 28

Δικαίωμα διαπραγμάτευσης και συλλογικών δράσεων.

Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες, ή οι αντίστοιχες οργανώσεις τους, έχουν, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, δικαίωμα να διαπραγματεύονται

και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις στα ενδεδειγμένα επίπεδα καθώς και να προσφεύγουν, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων, σε συλλογικές δράσεις για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της απεργίας.

Άρθρο 29

Δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας.

Άρθρο 30

Προστασία σε περίπτωση αδικαιολόγητης απόλυσης

Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα προστασίας έναντι κάθε αδικαιολόγητης απόλυσης, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 31

Δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας

1. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε συνθήκες εργασίας οι οποίες σέβονται την υγεία, την ασφάλεια και την αξιοπρέπειά του.
2. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε ένα όριο μέγιστης διάρκειας εργασίας, σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους ανάπαυσης καθώς και σε ετήσια περίοδο αμειβόμενων διακοπών.

EL 30.3.2010 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 83/397

Άρθρο 32

Απαγόρευση της εργασίας των παιδιών και προστασία των νέων στην εργασία

Η εργασία των παιδιών απαγορεύεται. Η ελάχιστη ηλικία για την ανάληψη εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερη από την ηλικία κατά την οποία λήγει η υποχρεωτική σχολική φοίτηση, υπό την επιφύλαξη ευνοϊκότερων κανόνων για τους νέους και πλην περιορισμένων παρεκκλίσεων. Οι νέοι που εργάζονται πρέπει να απολαμβάνουν συνθηκών εργασίας προσαρμοσμένων στην ηλικία τους και να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση ή από οποιαδήποτε εργασία που θα μπορούσε να βλάψει την ασφάλειά τους, την υγεία τους, τη σωματική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή τους ή να θέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή τους.

Άρθρο 33

Οικογενειακή ζωή και επαγγελματική ζωή

1. Εξασφαλίζεται η νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία της οικογένειας.

2. Κάθε πρόσωπο, προκειμένου να μπορεί να συνδυάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή του, έχει δικαίωμα προστασίας από την απόλυση για λόγους που συνδέονται με τη μητρότητα, καθώς και δικαίωμα αμειβόμενης άδειας μητρότητας και γονικής άδειας μετά τη γέννηση ή την υιοθεσία παιδιού.

Άρθρο 34

Κοινωνική ασφάλιση και κοινωνική αρωγή

1. Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και στις κοινωνικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις όπως η μητρότητα, η ασθένεια, το εργατικό ατύχημα, η εξάρτηση ή το γήρας καθώς και σε περίπτωση απώλειας της απασχόλησής, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

2. Κάθε πρόσωπο που διαμένει και διακινείται νομίμως εντός της Ένωσης έχει δικαίωμα στις παροχές κοινωνικής ασφάλισης και στα κοινωνικά πλεονεκτήματα, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

3. Η Ένωση, προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 35

Προστασία της υγείας

Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ένωσης, εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας του ανθρώπου. ΕΕ C 83/398 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 30.3.2010

Άρθρο 36

Πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται την πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως αυτό προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, σύμφωνα με τις Συνθήκες, προκειμένου να προαχθεί η κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης.

Άρθρο 37

Προστασία του περιβάλλοντος

Το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του πρέπει να ενσωματώνονται στις πολιτικές της Ένωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

Άρθρο 38

Προστασία του καταναλωτή

Οι πολιτικές της Ένωσης διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή.

2.6. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Άρθρο 39

Δικαίωμα τον εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.
2. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εκλέγονται με άμεση και καθολική, ελεύθερη και μυστική ψηφοφορία.

Άρθρο 40

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους τον εν λόγω κράτους.

Άρθρο 41

Δικαίωμα χρηστής διοίκησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης.
2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει ιδίως:
 - α) το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόαση πριν να ληφθεί ατομικό μέτρο εις βάρος του,

β) το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση στον φάκελό του, τηρουμένων των νομίμων συμφερόντων της εμπιστευτικότητας και του επαγγελματικού και επιχειρηματικού απορρήτου, την υποχρέωση της διοίκησης να αιτιολογεί τις αποφάσεις της.

3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αποκατάσταση εκ μέρους της Ένωσης της ζημίας που του προξένησαν τα θεσμικά όργανα ή οι υπάλληλοί της κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών.

4. Κάθε πρόσωπο μπορεί να απευθύνεται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης σε μια από τις γλώσσες των Συνθηκών και πρέπει να λαμβάνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Άρθρο 42

Δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα

Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης, ανεξαρτήτως υποθέματος.

Άρθρο 43

Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής

Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος, έχει δικαίωμα να προσφεύγει στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, σχετικά με περιπτώσεις κακοδιοίκησης στο πλαίσιο της δράσης των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης, με εξαίρεση το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών καθηκόντων του.

Άρθρο 44

Δικαίωμα αναφοράς

Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος, έχει δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 45

Ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών.

2. Η ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής μπορεί να χορηγείται, σύμφωνα με τις Συνθήκες, στους υπηκόους των τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους.

Άρθρο 46

Διπλωματική και προξενική προστασία

Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαύει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού.

2.7. ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Άρθρο 47

Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο τον οποίον παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτεί δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του. Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 48

Τεκμήριο αθωότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης

1. Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο.
2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.

Άρθρο 49

Αρχές της νομιμότητας και της αναλογικότητας αξιολογίων πράξεων και ποινών

1. Κανείς δεν μπορεί να καταδικασθεί για πράξη ή παράλειψη, η οποία δεν αποτελούσε, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, αδίκημα κατά το εθνικό ή το διεθνές δίκαιο. Ούτε επιβάλλεται βαρύτερη ποινή από εκείνη η οποία ίσχυε κατά τη στιγμή της τέλεσης του αδικήματος. Εάν,

μετά την τέλεση του αδικήματος, προβλεφθεί με νόμο ελαφρύτερη ποινή, επιβάλλεται αυτή η ποινή.

2. Το παρόν άρθρο δεν επηρεάζει τη δίκη και την τιμωρία ατόμου ενόχου για πράξη ή παράλειψη η οποία, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, ήταν εγκληματική σύμφωνα με τις γενικές αρχές που αναγνωρίζονται από όλα τα έθνη.

3. Η αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς το αδίκημα. EL 30.3.2010 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 83/401

Άρθρο 50

Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη

Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο.

2.8. ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ

Άρθρο 51

Πεδίο εφαρμογής

1. Οι διατάξεις τον παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως της απονέμονται από τις Συνθήκες.

2. Ο παρών Χάρτης δεν διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και δεν θεσπίζει νέες αρμοδιότητες και καθήκοντα για την Ένωση, ούτε τροποποιεί τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα όπως ορίζονται στις Συνθήκες.

Άρθρο 52

Εμβέλεια και ερμηνεία των δικαιωμάτων και των αρχών

1. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των

εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

2. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τον παρόντα Χάρτη και τα οποία αποτελούν αντικείμενο διατάξεων των Συνθηκών ασκούνται υπό τους όρους και εντός των ορίων που καθορίζονται σε αυτές.

3. Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλειά τους είναι ίδιες με εκείνες που τους αποδίδει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ένωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.

4. Στο βαθμό που ο παρών Χάρτης αναγνωρίζει θεμελιώδη δικαιώματα όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, τα εν λόγω δικαιώματα πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με τις παραδόσεις αυτές.

5. Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη που περιέχουν αρχές μπορούν να εφαρμόζονται με νομοθετικές και εκτελεστικές πράξεις των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης και με πράξεις των κρατών μελών όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, κατά την άσκηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Η επίκληση των διατάξεων αυτών ενώπιον δικαστηρίου είναι παραδεκτή μόνον για την ερμηνεία των εν λόγω πράξεων και τον έλεγχο της νομιμότητάς τους.

6. Οι εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές πρέπει να λαμβάνονται πλήρως υπόψη όπως καθορίζεται στον παρόντα Χάρτη.

7. Τα δικαστήρια της Ένωσης και των κρατών μελών λαμβάνουν δεόντως υπόψη τους τις επεξηγήσεις οι οποίες έχουν εκπονηθεί με σκοπό την παροχή κατευθύνσεων για την ερμηνεία τον παρόντος Χάρτη.

Άρθρο 53

Επίπεδο προστασίας

Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής από το δίκαιο της Ένωσης, το διεθνές δίκαιο καθώς και από τις διεθνείς

συμβάσεις, στις οποίες είναι μέρη η Ένωση, ή όλα τα κράτη μέλη, και ιδίως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, καθώς και από τα Συντάγματα των κρατών μελών.

Άρθρο 5

Απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος

Καμία από τις διατάξεις του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη δικαίωμα επίδοσης σε δραστηριότητα ή εκτέλεσης πράξης που αποσκοπεί στην κατάλυση των δικαιωμάτων ή ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη ή σε περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών ευρύτερους από τους προβλεπόμενους σε αυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

3.1.1. Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ

Ο Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της ΕΕ υιοθετήθηκε επίσημα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (7-9 Δεκεμβρίου 2000) από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Αρθρώνεται σε κεφάλαια γύρω από τις οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της υπηκοότητας και της δικαιοσύνης. Επιδιώκοντας τη μεγαλύτερη ευκρίνεια για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο χάρτης περιλαμβάνει το σύνολο των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προέρχονται ήδη από πολύ διαφορετικές διεθνείς ή ευρωπαϊκές πράξεις, όπως η ευρωπαϊκή σύμβαση διαφύλαξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι ευρωπαϊκές συμβάσεις ή η νομολογία του Δικαστηρίου. Ενσωματώνει, παράλληλα με τα κλασικά αστικά και πολιτικά δικαιώματα και τα δικαιώματα των πολιτών που προκύπτουν από τις ευρωπαϊκές Συνθήκες, τα θεμελιώδη οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα της διαπραγματεύσεως, των συλλογικών ενεργειών συμπεριλαμβανομένης της απεργίας και το δικαίωμα στην ενημέρωση και στη διαβούλευση των εργαζομένων στις επιχειρήσεις.

Όμως, η Πολωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο προσήρτησαν ένα πρωτόκολλο στη Συνθήκη της Λισαβόνας σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων στις χώρες τους. Το πρωτόκολλο αριθ. 30 περιέχει δύο ουσιαστικές διατάξεις: αποκλείει την ευχέρεια του Δικαστηρίου της ΕΕ και των δικαστηρίων των δύο χωρών να κρίνουν ότι οι νόμοι, οι κανονισμοί ή οι διοικητικές διατάξεις, πρακτικές ή δράση της Πολωνίας ή του Ηνωμένου Βασιλείου δεν συνάδουν με τον Χάρτη και λέει ότι ο τίτλος IV του Χάρτη, που περιέχει οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα δεν παράγει αγωγήματα τα οποία εφαρμόζονται στην Πολωνία ή στο Ηνωμένο Βασίλειο. Μια Δήλωση της Τσεχικής Δημοκρατίας υπογραμμίζει ότι οι διατάξεις του Χάρτη απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν υλοποιούν το δίκαιο της Ένωσης και όχι όταν θεσπίζουν και υλοποιούν το εθνικό δίκαιο.

Το άρθρο 49 της ΣΕΕ υπάγει την ένταξη και τη συμμετοχή στην Ένωση στον όρο του σεβασμού των αξιών που αναφέρονται στο άρθρο 2, δηλαδή σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και

του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Επομένως: (α) ένα κράτος που δεν σέβεται τις θεμελιώδεις ελευθερίες των πολιτών του δεν μπορεί να γίνει μέλος της ΕΕ και (β) η κυβέρνηση ενός κράτους μέλους δεν μπορεί να παραβιάζει τα δικαιώματα των πολιτών του, αν δεν θέλει να αποκλείσει το κράτος της από την Ένωση.

Το άρθρο 7 της ΣΕΕ προβλέπει μέτρα σε περίπτωση παραβίασης από κράτος μέλος των αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση, συμπεριλαμβανομένης της αναστολής των δικαιωμάτων ψήφου του αντιπροσώπου της κυβέρνησης αυτού του κράτους μέλους στο Συμβούλιο. Μετά από πρόταση ενός τρίτου των κρατών μελών, του Κοινοβουλίου ή της Επιτροπής, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία τεσσάρων πέμπτων των μελών του και μετά από σύμφωνη γνώμη του Κοινοβουλίου, μπορεί να διαπιστώσει ότι υπάρχει σαφής κίνδυνος σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των αξιών του άρθρου 2 και να τον απευθύνει τις δέουσες συστάσεις. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αποφασίζοντας κατ' ομοφωνία αλλά χωρίς να λαμβάνει υπόψη την ψήφο του αντιπροσώπου της κυβέρνησης του ενεχομένου κράτους μέλους, μπορεί να διαπιστώσει την ύπαρξη σοβαρής και διαρκούς παραβίασης θεμελιωδών αρχών από κράτος μέλος. Εφόσον γίνει αυτή η διαπίστωση, το Συμβούλιο (των Υπουργών) δύναται να αποφασίσει με ειδική πλειοψηφία την αναστολή ορισμένων δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από την εφαρμογή της Συνθήκης ως προς το εν λόγω κράτος μέλος, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ψήφου τον στο Συμβούλιο. Η Επιτροπή έχει καθορίσει κριτήρια εκτίμησης του «σαφούς κινδύνου» και της «σοβαρής και διαρκούς» παραβίασης, διευκρινίζοντας ότι η διαδικασία πρέπει να επιδιώκει τη διαπίστωση κινδύνου παραβίασης ή της ύπαρξης παραβίασης μέσω μιας συνολικής πολιτικής προσέγγισης [COM/2003/606].

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει ως στόχο να παρέχει στα συναφή θεσμικά όργανα, φορείς, υπηρεσίες και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της, όταν εφαρμόζουν το ευρωπαϊκό δίκαιο, συνδρομή και συμβουλές εμπειρογνομόνων σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ώστε να τα βοηθήσει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα κατά τη λήψη μέτρων ή τον καθορισμό δράσεων στους αντίστοιχους τομείς αρμοδιότητάς τους [Κανονισμός 168/2007]. Ένα πολυετές πρόγραμμα-πλαίσιο καθορίζει τους θεματικούς τομείς δράσης του οργανισμού για την περίοδο 2007-2012 [Απόφαση 2008/203].

Το άρθρο 20 της Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ αναφέρει ενδεικτικά τα βασικά δικαιώματα των πολιτών της ΕΕ: (α) το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών (β) το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς και στις δημοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας τους, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους (γ) το δικαίωμα να απολαύουν στο έδαφος τρίτης χώρας, στην οποία δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος την υπηκοότητα του οποίου έχουν, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού και (δ) το δικαίωμα να αναφέρονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το δικαίωμα να προσφεύγουν στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή, καθώς και το δικαίωμα να απευθύνονται στα θεσμικά και στα συμβουλευτικά όργανα της Ένωσης σε μία από τις γλώσσες των Συνθηκών και να λαμβάνουν απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας (ακολουθώντας τη Συνθήκη της Νίκαιας) παρέχει σε κάθε πολίτη της Ένωσης το πρωτογενές και ατομικό δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, με την επιφύλαξη των περιορισμών και των όρων που ορίζονται στις Συνθήκες και των μέτρων που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους (άρθρα 3 ΣΕΕ και 21 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρα 2 ΣΕΕ και 18 ΣΕΚ). Σε εφαρμογή αυτών των άρθρων, η οδηγία 2004/38 αντικατέστησε με ένα ενιαίο κείμενο τις διατάξεις του ευρωπαϊκού δικαίου περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής και αποσκοπεί στην ενίσχυση αυτών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών της Ένωσης μέσω της χαλάρωσης των προϋποθέσεων και των διατυπώσεων που αφορούν το δικαίωμα διαμονής και της καλύτερης προστασίας από την απέλαση [βλ. το τμήμα 6.4.2]. Βάσει αυτής της οδηγίας, οι υπήκοοι των κρατών μελών έχουν το δικαίωμα διαμονής υπό τον όρο ότι διαθέτουν για τους ίδιους και για τα μέλη της οικογένειάς τους ασφάλεια που να καλύπτει τον κίνδυνο ασθένειας στο κράτος υποδοχής. Η οδηγία διευκολύνει σημαντικά την άσκηση του δικαιώματος κυκλοφορίας και διαμονής των μελών της οικογένειας των πολιτών της Ένωσης, περιλαμβανομένων των καταχωρημένων συντρόφων εάν η νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής, αναγνωρίζει τη σχέση καταχωρημένης συμβίωσης ως ισοδύναμη προς τον γάμο. Επιπλέον, στα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειας παρέχεται αυξημένη νομική προστασία, κυρίως, σε περίπτωση θανάτου του πολίτη της Ένωσης, ή λύσης του γάμου, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Το δικαίωμα

ελεύθερης διαμονής σε όλα τα κράτη μέλη υλοποιείται, εξάλλου, με διάφορα μέτρα αφορώντα την καθημερινή ζωή του πολίτη, όπως είναι η έκδοση των εθνικών αδειών οδήγησης που βασίζονται σε ευρωπαϊκό υπόδειγμα [Οδηγία 2006/126, τροπ. τελευταία από οδηγία 2014/85].

Επιπλέον των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία κατοχυρώνονται από τον Χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από το άρθρο 20 της ΣΛΕΕ, οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πολλά δικαιώματα, τα οποία δεν εκτιμούν αρκετά γιατί τα βρίσκουν τελείως φυσικά. Το ότι είναι φυσικά, όμως, οφείλεται ακριβώς στην ύπαρξη της Ένωσης και στη συμμετοχή του κράτους των σ' αυτήν. Όπως επισημαίνει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το ευρωπαϊκό δίκαιο, που είναι ανεξάρτητο από τις νομοθεσίες των κρατών μελών, δεν δημιουργεί μόνον υποχρεώσεις αλλά και δικαιώματα για τους ιδιώτες [υπόθεση 26/62]. Ποια είναι αυτά τα δικαιώματα; Είναι τόσο πολλά που η απαρίθμησή τους θα ήταν κουραστική. Σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές διατάξεις, τις οποίες εξετάζουμε σε αυτό το βιβλίο, δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την επαγγελματική τους ζωή. Η σημασία του ευρωπαϊκού δικαίου μεγαλώνει ανάλογα με την πρόοδο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τίθεται υπεράνω του εθνικού δικαίου και σε πολλές περιπτώσεις το αντικαθιστά [βλ. το τμήμα 3.3]. Επηρεάζει, επομένως, όλο και περισσότερο την επαγγελματική και την ιδιωτική ζωή των πολιτών των κρατών μελών.

Μερικά παραδείγματα μπορεί να δείξουν τη σημασία του ευρωπαϊκού δικαίου για τις επαγγελματικές δραστηριότητες των πολιτών. Οι έμποροι έχουν δικαίωμα να θεωρούν όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση ως πιθανή αγορά τους και επομένως να αγοράζουν από οποιοδήποτε κράτος μέλος και να πωλούν σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος χωρίς δασμούς ή ποσοτικούς περιορισμούς [βλ. τα τμήματα 5.1 και 6.2]. Οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να ζητούν εργασία οπουδήποτε στην Ένωση υπάρχουν οι καλύτερες γι' αυτούς συνθήκες, να εγκαθίστανται στη χώρα που εργάζονται με τις οικογένειές τους και να παραμένουν σε αυτήν ακόμη και όταν έχουν χάσει την εργασία τους [βλ. το τμήμα 6.4.1]. Έχουν επίσης δικαίωμα για ακριβώς τις ίδιες κοινωνικές παροχές όπως οι πολίτες του κράτους μέλους της κατοικίας τους [βλ. το τμήμα 6.4.2]. Οι βιομήχανοι έχουν δικαίωμα να εγκαθιστούν θυγατρικές εταιρείες και εργοστάσια οπουδήποτε μέσα στην Ένωση βρίσκουν κατάλληλες συνθήκες για την επέκταση των δραστηριοτήτων τους και να μεταφέρουν κεφάλαια από και προς αυτές τις θυγατρικές εταιρείες χωρίς κανένα εμπόδιο [βλ. το τμήμα 6.7]. Οι επιχειρηματίες δικαιούνται να μην υφίστανται διακρίσεις από τις δημόσιες υπηρεσίες των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων

των διαδικασιών για την εκχώρηση δημοσίων συμβάσεων προμηθειών ή έργων [βλ. το τμήμα 6.3]. Οι γεωργοί έχουν δικαίωμα εγγύησης των τιμών των προϊόντων τους και επομένως μιας σχετικής εγγύησης των εισοδημάτων τους [βλ. τα τμήματα 21.4.2 και 21.4.3]. Το ίδιο δικαίωμα έχουν και οι αλιείς [βλ. το τμήμα 22.3]. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες, δικηγόροι, γιατροί, αρχιτέκτονες, φαρμακοποιοί κλπ., έχουν δικαίωμα να εγκαθίστανται ή και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ [βλ. το τμήμα 6.5]. Οι γυναίκες δικαιούνται να έχουν την ίδια μεταχείριση με τους άνδρες στην επαγγελματική τους ζωή [βλ. το τμήμα 13.5.5].

Ορισμένες πολιτικές της ΕΕ επηρεάζουν τόσο την επαγγελματική όσο και την ιδιωτική ζωή των πολιτών. Αυτό συμβαίνει, π.χ., με τα μέτρα της κοινής κοινωνικής πολιτικής για την απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση, την ασφάλεια στον τόπο εργασίας ή τη δημόσια υγεία. Επίσης, οι προδιαγραφές που επιβάλλονται στους βιομηχάνους ως προς την προστασία του περιβάλλοντος ή των καταναλωτών έχουν σημαντικές συνέπειες για την ποιότητα της ζωής των πολιτών. Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να αγοράζουν αγαθά -π.χ. αυτοκίνητα, ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές ή ενδύματα - σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης χωρίς να πληρώνουν τελωνειακούς δασμούς ή επιπλέον φόρους κατά την επάνοδο στη χώρα τους [βλ. το τμήμα 5.1.2]. Έχουν το δικαίωμα να επιζητούν τους καλύτερους όρους που επικρατούν στη μεγάλη ευρωπαϊκή αγορά για την παροχή υπηρεσιών τραπεζών, ασφαλιστικών ή τηλεπικοινωνιακών οργανισμών. Δικαιούνται να έχουν την ίδια μεταχείριση με τους πολίτες ενός κράτους μέλους από τις διοικητικές ή τις δικαστικές αρχές αυτού του κράτους (άρθρο 12 ΣΕΚ). Αυτό το δικαίωμα καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα καταστάσεων και ανθρωπίνων σχέσεων, όπως συμβατικών, χρηματοοικονομικών, οικογενειακών ή σπουδαστικών [υπόθεση C-85/96].

Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ υπέγραψαν στις 19 Ιουνίου 1990 τη Συμφωνία του Schengen, η οποία αποβλέπει στην εξάλειψη των ελέγχων στα κοινά σύνορά τους, την αύξηση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα και τη συνεργασία μεταξύ των διοικήσεών τους γι αυτούς τους σκοπούς. Το κεκτημένο, δηλαδή η ισχύουσα νομοθεσία, του Σένγκεν εντάσσεται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει ενός πρωτοκόλλου προσαρτημένου στη Συνθήκη του Άμστερνταμ [Αποφάσεις 1999/435 και 1999/436] (και τώρα στη Συνθήκη της Λισαβόνας), το οποίο δίνει τη δυνατότητα στα μέλη της σύμβασης (τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, αλλά συν τη Νορβηγία και την Ισλανδία [ΕΕ L 149/2000] καθώς και την Ελβετία [Συμφωνία και απόφαση 2008/903]) να αναπτύξουν μεταξύ

τους, στο νομικό και θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης, συνεργασία στους τομείς που καλύπτει η εν λόγω σύμβαση. Η Ιρλανδία συμμετέχει σε όλες τις πτυχές του κεκτημένου του Σένγκεν πλην των ενεργειών που συνδέονται με τους συνοριακούς ελέγχους, όπως η διαμεθοριακή παρακολούθηση και η καταδίωξη [Απόφαση 2002/192]. Τα νέα κράτη μέλη εφαρμόζουν πλήρως τις διατάξεις του κεκτημένου του Σένγκεν [Απόφαση 2007/801]. Το Ηνωμένο Βασίλειο συμμετέχει στην αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, στην καταπολέμηση των ναρκωτικών, καθώς και στο σύστημα πληροφοριών Schengen [Απόφαση 2000/365 και απόφαση 2004/926]. Ένας ευρωπαϊκός κώδικας διατυπώνει το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα εσωτερικά σύνορα καθώς και τους κανόνες συνοριακού ελέγχου προσώπων κατά τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (κώδικας συνόρων τον Σένγκεν) [Κανονισμός 562/2006, τροπ. τελευταία από κανονισμό 1051/2013]. Οι συνοριακοί έλεγχοι μπορούν να πραγματοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο εντός ζώνης 20 χιλιομέτρων από τα χερσαία σύνορα ενός κράτους μέλους [Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-188/10 και C-189/10]. Οι ευρωπαϊκοί κανόνες σχετικά με την τοπική διασυνοριακή κυκλοφορία στα εξωτερικά χερσαία σύνορα των κρατών μελών απλουστεύουν τη διέλευση τους από τους κατοίκους παραμεθόριων περιοχών που διαθέτουν άδεια τοπικής διασυνοριακής κυκλοφορίας [Κανονισμός 1931/2006]. Ένας μηχανισμός αξιολόγησης παρακολουθεί την εφαρμογή του κεκτημένου τον Σένγκεν στα κράτη μέλη στα οποία αυτό εφαρμόζεται πλήρως ή εν μέρει [Κανονισμός 1053/2013].

Το Σύστημα Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II) αποτελεί βασικό μέσο για την εφαρμογή των διατάξεων του κεκτημένου του Σένγκεν [Κανονισμός 1988/2006 και απόφαση 2007/533 και κανονισμοί 1272/2012 και 1273/2012]. Συμβάλλει στη διατήρηση υψηλού επιπέδου ασφάλειας εντός του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της υποστήριξης της εφαρμογής πολιτικών που συνδέονται με την κυκλοφορία των προσώπων και εντάσσονται στο κεκτημένο του Σένγκεν, όπως ενσωματώθηκε στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Το SIS II αποτελείται από ένα κεντρικό ηλεκτρονικό σύστημα (Κεντρικό SIS II) και εθνικές εφαρμογές. Ένας κανονισμός περιλαμβάνει διατάξεις σχετικές με την τεχνική αρχιτεκτονική του SIS II, τις αρμοδιότητες των κρατών μελών και της διαχειριστικής αρχής, τη γενική επεξεργασία των δεδομένων, τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων προσώπων και την ευθύνη [Κανονισμός 1987/2006]. Ο κανονισμός αυτός καθορίζει επίσης τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες για την εισαγωγή και επεξεργασία των

καταχωρίσεων στο SIS II που αφορούν υπηκόους τρίτων χωρών, για την ανταλλαγή πληροφοριών με σκοπό την απαγόρευση εισόδου ή διαμονής σε ένα κράτος μέλος.

Ορισμένες νέες λειτουργίες εισήχθησαν στο SIS II, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας [Απόφαση 2007/533, βλ. το τμήμα 8.1.4]. Ένας Ευρωπαϊκός Οργανισμός είναι υπεύθυνος για τη λειτουργική διαχείριση του συστήματος πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II), του συστήματος πληροφοριών για τις θεωρήσεις (VIS) και του Eurodac [Κανονισμός 1077/2011, βλ. επίσης τα τμήματα 8.1.3 και 8.1.4]. Οι υπηρεσίες των κρατών μελών που είναι αρμόδιες για την έκδοση των πιστοποιητικών εγγραφής για τα οχήματα έχουν το δικαίωμα της πρόσβασης στα στοιχεία που εισάγονται στο σύστημα πληροφοριών τοΥ Schengen (SIS II), μόνο για να διαπιστώσουν εάν τα οχήματα που παρουσιάζονται σε αυτές έχουν κλαπεί, χαθεί ή ιδιοποιηθεί παράνομα [Κανονισμός 1986/2006].

Το ευρωπαϊκό δίκαιο διευκολύνει πολύ τα ταξίδια για αναψυχή ή για δουλειές μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η χρήση ενιαίου νομίσιματος διευκολύνει πολύ τους ταξιδιώτες στις χώρες της ευρωζώνης [βλ. το τμήμα 7.2.4]. Οι ταξιδιώτες μπορούν να κάνουν απεριόριστες αγορές στη χώρα που επισκέπτονται και να φέρνουν τα αγαθά στη χώρα τους χωρίς δασμούς. Ο έλεγχος της πράσινης κάρτας της ασφάλειας των αυτοκινήτων καθώς και η συμπλήρωση καρτελών αποβίβασης για τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων έχουν καταργηθεί για τις ενδο-ευρωπαϊκές μετακινήσεις. Οι πολίτες των κρατών μελών δικαιούνται απεριόριστο συνάλλαγμα για τα ινδοευρωπαϊκά ταξίδια τους, ενώ πριν από την απελευθέρωση των κινήσεων κεφαλαίων δικαιούνταν ένα περιορισμένο τουριστικό συνάλλαγμα. Για τα οργανωμένα ταξίδια τους προστατεύονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την κακή διαχείριση ή την κακή οργάνωση των διακοπών τους από τους οργανωτές περιηγήσεων [Οδηγία 90/314, βλ. το τμήμα 11.3]. Για τα αεροπορικά τους ταξίδια προστατεύονται επίσης έναντι των υπερκρατήσεων (overbooking), που εφαρμόζουν οι αεροπορικές εταιρείες [Κανονισμός 261/2004, βλ. το τμήμα 20.3.5]. Οι ταξιδιώτες μπορούν να καλούν τον ευρωπαϊκό αριθμό 112 δωρεάν κλήσης έκτακτης ανάγκης από σταθερά και κινητά τηλέφωνα σε όλη την ευρωπαϊκή Ένωση [Απόφαση 91/396 και οδηγία 2002/22]. Σε περίπτωση ασθένειας ή ατυχήματος που τους συμβαίνει σε εταιρικό κράτος μπορούν να τύχουν περίθαλψης από το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων αυτής της χώρας με απλή επίδειξη της ευρωπαϊκής κάρτας ασφάλισης ασθένειας, που πιστοποιεί τη συμμετοχή τους σε παρόμοιο

σύστημα της χώρας διαμονής τους [Αποφάσεις 2003/751, 2003/752 και 2003/753, βλ. το τμήμα 6.4.2]. Στα λιμάνια και στα αεροδρόμια των κρατών μελών ειδικοί διάδρομοι προορίζονται σε μόνους τους υπηκόους της ΕΕ, οι οποίοι διαθέτουν ομοιόμορφο διαβατήριο [Ψηφίσματα 23/06/1981, 14/07/1986 και 10/07/1995]. Η επίδειξη διαβατηρίων δεν χρειάζεται κατά τη διάβαση των εσωτερικών συνόρων της ζώνης Σένγκεν [Απόφαση 2000/586]. Οι συνθήκες μετακίνησης στο εσωτερικό της ΕΕ έχουν πολύ διευκολυνθεί για τους ιδιοκτήτες κατοικίδιων ζώων, χάρη στους κοινούς κανόνες για τους ελέγχους συμμόρφωσης αυτών των μετακινήσεων [Κανονισμός 576/2013].

3.2. Ο σεβασμός των Θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ

Νομική βάση

Η νομική βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ συνίσταται κυρίως στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ο οποίος είναι νομικά δεσμευτικός από την Θέση σε ισχύ η συνθήκη της Λισσαβόνας. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου συνέβαλε επίσης σημαντικά στο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο εσωτερικό της ΕΕ.

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί ένα από τα κύρια επιτεύγματα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ωστόσο, καμία από τις Συνθήκες δεν περιέχει γραπτό κατάλογο των δικαιωμάτων αυτών. Μόνον η αρχή της ίσης αμοιβής ανδρών και γυναικών κωδικοποιήθηκε εξαρχής στο άρθρο 19 της συνθήκης ΕΚ. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνώρισε από νωρίς την ύπαρξη Θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κοινοτικό επίπεδο και τα επέκτεινε σταθερά. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου και είναι ισότιμα με το πρωτογενές δίκαιο στην ιεραρχία των κοινοτικών κανόνων δικαίου. Η πηγή των εν λόγω γενικών αρχών δικαίου είναι πλέον το άρθρο 6 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΕ, το οποίο υποχρεώνει την Ευρωπαϊκή Ένωση να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ εισήγαγε το άρθρο 13 στη συνθήκη ΕΚ για την καταπολέμηση των διακρίσεων και το άρθρο 7 στη συνθήκη ΕΕ το οποίο προβλέπει ότι το Συμβούλιο, συνεργάζομενο υπό τη σύνθεση αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων και αποφασίζοντας ομόφωνα κατόπιν πρότασης του ενός τρίτου των κρατών μελών ή της Επιτροπής και αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, δύναται να διαπιστώσει την ύπαρξη σοβαρής και διαρκούς παραβίασης από κράτος μέλος των αρχών που μνημονεύονται στο άρθρο 6. Στην περίπτωση αυτή, το Συμβούλιο δύναται να αποφασίσει, με ειδική πλειοψηφία, την αναστολή ορισμένων δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από την εφαρμογή της Συνθήκης ως προς το εν λόγω κράτος μέλος. Η συνθήκη της Νίκαιας συμπλήρωσε το μηχανισμό αυτόν με μια νέα διαδικασία που αφορά την ύπαρξη σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των αρχών αυτών. Η συνθήκη της Λισσαβόνας κατοχυρώνει τη νομική αξία¹ του Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων και προβλέπει μια νέα νομική βάση για την προσχώρηση της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την εκπόνηση, την εφαρμογή και την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου. Στην κλασική τους λειτουργία ως δικαιώματα άμυνας, τα θεμελιώδη δικαιώματα της Κοινότητας προστατεύουν τα άτομα από καταχρήσεις εξουσίας των κοινοτικών θεσμικών οργάνων.

3.3. Ο ρόλος τον Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

A. Γενική στάση

Το ΕΚ απέδιδε ανέκαθεν μεγάλη σημασία στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση. Από το 1993 οργανώνει κάθε χρόνο συζήτηση και εγκρίνει ψήφισμα για το ζήτημα αυτό βάσει έκθεσης της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων. Επιπλέον, ενέκρινε διάφορα ψηφίσματα σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα που αφορούν την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα κράτη μέλη.

B. Ειδικές ενέργειες

Το ΕΚ ασχολείται ιδιαίτερα με το ζήτημα της κωδικοποίησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε ένα νομικά δεσμευτικό έγγραφο. Είχε την πρωτοβουλία για τη δήλωση αρχής

¹ (Άρθρο 7, παράγραφος 1 Της Συνθήκης ΕΕ)

σχετικά με τον καθορισμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων η οποία εγκρίθηκε από τα τρία πολιτικά θεσμικά όργανα της Ένωσης (Επιτροπή, Συμβούλιο και Κοινοβούλιο) στις 5 Απριλίου 1977 και επεκτάθηκε το 1989. Το 1994 ενέκρινε κατάλογο των θεμελιωδών δικαιωμάτων που εγγυάται η Ένωση. Έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην εκπόνηση του Χάρτη καθιστώντας τον «μια από τις συνταγματικές προτεραιότητές του» και ορίζοντας τις απαιτήσεις του, συγκεκριμένα ότι το έγγραφο:

- πρέπει να έχει πλήρως νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα μέσω της ενσωμάτωσής του στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση («ένας Χάρτης που δεν θα ήταν παρά μια μη δεσμευτική δήλωση και θα περιοριζόταν στην απλή απαρίθμηση υφιστάμενων δικαιωμάτων θα διέψευδε τις θεμιτές προσδοκίες των πολιτών») για το λόγο αυτό, ζήτησε την ενσωμάτωση του Χάρτη στη Συνθήκη της Νίκαιας και πλέον την ενσωμάτωσή του στη νέα Συνταγματική Συνθήκη
- πρέπει να αναγνωρίζει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι αδιαίρετα, επεκτείνοντας το πεδίο εφαρμογής τον σε όλα τα θεσμικά όργανα και τους οργανισμούς της ΕΕ και σε όλες τις πολιτικές της, συμπεριλαμβανομένων αυτών που εμπίπτουν στον δεύτερο και τον τρίτο πυλώνα στο πλαίσιο των εξουσιών και των αρμοδιοτήτων που τον παραχωρούν οι Συνθήκες.

Τέλος, κάλεσε σε πολλές περιπτώσεις την ΕΕ να προσχωρήσει στην ΕΣΔΑ, τονίζοντας ότι η προσχώρηση αυτή δεν θα επικάλυπτε το ρόλο του Χάρτη που τώρα έχει καταστεί δεσμευτικός. Ζήτησε επανειλημμένως τη σύσταση Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Σε δύο ψηφίσματα το 2014, το Κοινοβούλιο ζήτησε επίσης τη δημιουργία «μηχανισμού της Κοπεγχάγης», δηλαδή ενός αποτελεσματικότερου εργαλείου με το οποίο θα διασφαλίζεται ότι τα κράτη μέλη σέβονται αποτελεσματικά τις θεμελιώδεις αξίες της Ένωσης και τις απαιτήσεις της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

3.4. Η εξέλιξη των δικαιωμάτων

Το Δικαστήριο αποφάσισε ήδη από το 1974 ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου που πρέπει να εγγυάται και ότι η προστασία των δικαιωμάτων αυτών πρέπει να βασίζεται στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Συνεπώς, κανένα μέτρο δεν μπορεί να έχει ισχύ νόμου εάν δεν είναι σύμφωνο με τα

θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται και προστατεύονται από τα Συντάγματα των κρατών μελών². Τα βασικότερα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα που έχει αναγνωρίσει μέχρι στιγμής το Δικαστήριο είναι τα εξής:

- η ανθρωπίνη αξιοπρέπεια (Casagrande [1974] Συλλογή, σ. 773)
- η αρχή της ίσης μεταχείρισης (Klöckner-Werke AG [1962] Συλλογή, σ. 653)
- η απαγόρευση των διακρίσεων (Defrenne κατά Sabena [1976] Συλλογή, σ. 455)
- η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (Gewerkschaftsbund, Massa et al. [1974], Συλλογή, σ. 917, 925)
- η ελευθερία θρησκείας και πίστης (Prais [1976] Συλλογή, σ. 1589, 1599)
- η προστασία της ιδιωτικής ζωής (National Panasonic [1980] Συλλογή, σ. 2033, 2056 επ.)
- το ιατρικό απόρρητο (Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας [1992] Συλλογή, σ. 2575)
- το δικαίωμα ιδιοκτησίας (Hauer [1979] Συλλογή, σ. 3727, 3745 επ.)
- η ελευθερία επαγγέλματος (Hauer [1979] σ. 3727)
- η ελευθερία εμπορίου (International Trade Association [1970] σ. 1125, 1135 επ.)
- η ελευθερία της βιομηχανίας (Usinor [1984] σ. 4177 επ.)
- η ελευθερία του ανταγωνισμού (Γαλλία [1985] σ. 531)
- η προστασία της οικογενειακής ζωής (Επιτροπή κατά Γερμανίας [1989] σ. 1263)
- το δικαίωμα σε υπεράσπιση και σε δίκαιη δίκη (Johnston κατά Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary [1986] σ. 1651 επ., σ. 1682 Pecastaing κατά Βελγίου [1980], Συλλογή, σ. 691 επ., σ. 716)
- το απαραβίαστο της κατοικίας (Hoechst AG κατά Επιτροπής [1989], Συλλογή, σ. 2919)
- η ελευθερία έκφρασης και δημοσίευσης (VBVB, VBVB [1984], Συλλογή, σ. 9 επ., σ. 62)

3.5. Πεδίο προστασίας

Εάν διαπιστωθεί παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το Δικαστήριο κηρύσσει την πράξη άκυρη με αναδρομικό αποτέλεσμα έναντι πάντων. Βέβαια, στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπάρχουν, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, όρια. Τα δικαιώματα πρέπει να είναι συμβατά με τη δομή και τους στόχους της

²(ΔΕΚ [1991] Συλλογή I-2925, σημείο41)

Κοινότητας. Πρέπει να αντιμετωπίζονται πάντα σε σχέση με την κοινωνική λειτουργία της προστατευόμενης δραστηριότητας³. Η αρχή της αναλογικότητας και της εγγύησης του ουσιαστικού περιεχομένου είναι πρόσθετοι περιορισμοί. Κατά συνέπεια, όταν η Κοινότητα παρεμβαίνει στην προστατευόμενη σφαίρα του θεμελιώδους δικαιώματος, δεν μπορεί να παραβιάσει την αρχή της αναλογικότητας ή να προσβάλει το ουσιαστικό περιεχόμενο του δικαιώματος⁴.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι αυτή που έχει υποχρέωση τήρησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται μόνον να συμμορφώνονται προς τα ελάχιστα πρότυπα σεβασμού των δικαιωμάτων όταν εφαρμόζουν διατάξεις του κοινοτικού δικαίου (άρθρο 10 παράγραφος 5 της συνθήκης ΕΚ)⁵. Κατά την έκδοση πράξεων παράγωγου κοινοτικού δικαίου με αντίκτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα, τα κοινοτικά θεσμικά όργανα οφείλουν να συμμορφώνονται της με τις διεθνείς διατάξεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου, ιδίως δε με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

3.6. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων - Περιεχόμενο

Για την εκπόνηση του σχεδίου Ευρωπαϊκού Χάρτη θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να συγκροτήσει ειδικό σώμα αποτελούμενο από εκπροσώπους διαφόρων οργανισμών. Το σώμα αυτό, που αποφάσισε να ονομάζεται «Συνέλευση» άνοιξε νέους δρόμους δημοσιεύοντας τα έγγραφα εργασίας και τις συζητήσεις του. Στις 7 Δεκεμβρίου 2000 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέβησαν στη διακήρυξη του Χάρτη κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας.

Ο Χάρτης καλύπτει δικαιώματα σε τρεις τομείς:

-ατομικά δικαιώματα: ανθρώπινα δικαιώματα και δικαίωμα στη δικαιοσύνη, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης

-πολιτικά δικαιώματα που απορρέουν από την ευρωπαϊκή ιθαγένεια που θεσπίζουν οι Συνθήκες

³ (Internationale Handelsgesellschaft [1970] Συλλογή, σ. 1125)

⁴ (Schrader κατά Hauptzollamt Gronau [1989] Συλλογή, σ. 2237 σημείο 15)

⁵ (βλ. Kremzow κατά της Δημοκρατίας της Αυστρίας, απόφαση της 29^{ης} Μαΐου 1997, Συλλογή I-2629, σημεία 15 έως 19).

-οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, που ενσωματώνουν τα δικαιώματα που περιέχονται στον Κοινοτικό Χάρτη των Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, που εγκρίθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1989 κατά τη σύνοδο κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων των έντεκα κρατών μελών στο Στρασβούργο υπό τη μορφή δήλωσης.

Τα δικαιώματα αυτά δεν είναι νέα: ο Χάρτης αντιπροσωπεύει ισχύον δίκαιο, δηλαδή συγκεντρώνει σε ένα έγγραφο τα Θεμελιώδη δικαιώματα που αναγνωρίζουν οι κοινοτικές Συνθήκες, οι κοινές συνταγματικές αρχές των κρατών μελών, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι κοινωνικοί χάρτες της ΕΕ και τον Συμβουλίου της Ευρώπης. Ωστόσο, το έγγραφο έχει ως στόχο να ανταποκριθεί στα προβλήματα που προκύπτουν από τις τρέχουσες και τις μελλοντικές εξελίξεις στην τεχνολογία της πληροφορίας ή τη γενετική μηχανική, κατοχυρώνοντας δικαιώματα όπως η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή τα δικαιώματα σε σχέση με τη βιοηθική. Ανταποκρίνεται επίσης στις νόμιμες σύγχρονες απαιτήσεις για διαφάνεια και αμεροληψία στη λειτουργία της κοινοτικής διοίκησης, ενσωματώνοντας το δικαίωμα της πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, που συνοψίζει τη νομολογία του Δικαστηρίου στον τομέα αυτό. Ο Χάρτης κωδικοποιεί όλα τα ατομικά δικαιώματα σε ένα ενιαίο κείμενο, σύμφωνα με την αρχή τον αδιαίρετου των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Καταργεί τη διάκριση που έκαναν μέχρι τότε ευρωπαϊκές και διεθνείς πράξεις μεταξύ ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων αφενός, και οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων αφετέρου, και απαριθμεί όλα τα δικαιώματα ομαδοποιημένα βάσει των βασικών αρχών της αξιοπρέπειας, των θεμελιωδών ελευθεριών, της ισότητας, της αλληλεγγύης, των δικαιωμάτων των πολιτών και της δικαιοσύνης.

3.7. Δικαιούχοι

Βάσει της αρχής της καθολικότητας, τα περισσότερα από τα δικαιώματα που απαριθμούνται στο Χάρτη αναγνωρίζονται σε όλους, ανεξαρτήτως εθνικότητας ή τόπου κατοικίας. Ωστόσο, τα δικαιώματα που συνδέονται άμεσα με την ιθαγένεια της Ένωσης εκχωρούνται μόνον στους πολίτες της Ένωσης (όπως το δικαίωμα συμμετοχής στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή τις δημοτικές εκλογές) και ορισμένα δικαιώματα αφορούν συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων (όπως για παράδειγμα τα δικαιώματα των παιδιών και ορισμένα κοινωνικά δικαιώματα εργαζομένων). Ο Χάρτης αποσκοπεί μόνο στην προστασία

των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών έναντι της δράσης των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών όταν εφαρμόζουν τις συνθήκες της ΕΕ.

3.8. Πεδίο εφαρμογής

Το ζήτημα του νομικού καθεστώτος του Χάρτη για τα κράτη μέλη και τα κοινοτικά Θεσμικά όργανα δεν έχει επιλυθεί ακόμη, αν και η Επιτροπή και το Κοινοβούλιο έχουν δηλώσει ότι τον Θεωρούν δεσμευτικό και το Δικαστήριο έχει ήδη επικαλεστεί ορισμένες από τις διατάξεις του. Ο Χάρτης περιλαμβανόταν στο μέρος II του σχεδίου συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Ένα άρθρο της συνθήκης της Λισσαβόνας αναφέρεται στο Χάρτη -ο οποίος δεν είναι ενσωματωμένος στην ίδια τη Συνθήκη και τον καθιστά νομικά δεσμευτικό. Ένα πρωτόκολλο καθιερώνει μέτρα παρέκκλισης για το Ηνωμένο Βασίλειο και την Πολωνία. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει σε ενιαίο κείμενο το σύνολο των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ευρωπαίων πολιτών, καθώς και όλων των προσώπων που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα δικαιώματα αυτά κατανέμονται σε επτά κεφάλαια: Αξιοπρέπεια, Ελευθερίες, Ισότητα, Αλληλεγγύη, Δικαιώματα των Πολιτών, Δικαιοσύνη. Βασίζονται δε στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων, καθώς και σε άλλες διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες έχουν προσχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση ή τα κράτη μέλη της.

3.9. Τα θεμελιώδη δικαιώματα

Μεταξύ των θεμελιωδών αξιών και περί αξιών αντιλήψεων που κυριαρχούν στην ΕΕ είναι και τα ατομικά θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών της Ένωσης. Η ιστορία της Ευρώπης, για περισσότερο από δύο αιώνες, χαρακτηρίζεται από συνεχείς προσπάθειες για ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων αυτών. Ξεκινώντας από τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 18^{ου} αιώνα, τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες αποτελούν σταθερό τμήμα της συνταγματικής τάξης των περισσότερων πολιτισμένων κρατών και ιδίως των κρατών μελών της ΕΕ των οποίων οι έννομες τάξεις έχουν ως βάση την προάσπιση του δικαίου και τον σεβασμό της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας και

της ελεύθερης ανάπτυξης του ατόμου. Πέραν αυτού, υπάρχουν πολυάριθμες διεθνείς συμφωνίες για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, μεταξύ των οποίων εξέχουσα θέση κατέχει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Ωστόσο, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων από την κοινοτική έννομη τάξη επήλθε μέσα από την πάγια νομολογία του ΔΕΕ, η οποία επικράτησε σχετικά αργά, μόλις το 1969, αφού παλαιότερα το ΔΕΕ απέρριπτε λόγους στηριζόμενους στην παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων με την αιτιολογία ότι δεν είχε δικαιοδοσία να επιληφθεί ζητημάτων εθνικού συνταγματικού δικαίου. Το ΔΕΕ αναγκάστηκε να αναθεωρήσει τη νομολογία του, ιδίως λόγω της αρχής της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου, την οποία το ίδιο εισήγαγε, δεδομένου ότι η επιβολή της αρχής αυτής προϋποθέτει ότι το δίκαιο της Ένωσης είναι σε θέση να εξασφαλίσει την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων με τον ίδιο τρόπο που το πράττουν τα εθνικά συντάγματα. Αφετηρία της νομολογίας αυτής αποτέλεσε η απόφαση στην υπόθεση Stauder, στην οποία ένας δικαιούχος επιδόματος θυμάτων πολέμου θεώρησε προσβολή της αξιοπρέπειάς του και της αρχής της ισότητας το γεγονός ότι υποχρεούνταν να δηλώσει το όνομά του προκειμένου να αγοράσει «βούτυρο Χριστουγέννων». Το Δικαστήριο, παρότι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η δήλωση τον ονόματος δεν ήταν απαραίτητη ήδη βάσει της ερμηνείας της σχετικής κοινοτικής διάταξης και, συνεπώς, παρέλκυε η εξέταση του λόγου της τυχόν παραβίασεως θεμελιωδών δικαιωμάτων, εντούτοις συμπληρωματικά προέβη στη διαπίστωση ότι ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων συγκαταλέγεται στις γενικές αρχές της κοινοτικής έννομης τάξης την οποία οφείλει να διαφυλάττει το Δικαστήριο.

Έτσι, το Δικαστήριο αναγνώρισε για πρώτη φορά την ύπαρξη αυτόνομου συστήματος θεμελιωδών δικαιωμάτων εντός της ΕΕ. Αρχικά, το Δικαστήριο ανέπτυξε τις εγγυήσεις των επιμέρους θεμελιωδών δικαιωμάτων στηριζόμενο σε ορισμένες διατάξεις των ίδιων των Συνθηκών. Τούτο ισχύει προπαντός για τις πολυάριθμες απαγορεύσεις διακρίσεων, οι οποίες εκφράζουν κάθε φορά ειδικότερες πτυχές της γενικής αρχής της ισότητας. Εδώ αναφέρονται ενδεικτικά η απαγόρευση οποιασδήποτε διάκρισης λόγω ιθαγένειας (άρθρο 18 ΣΛΕΕ, η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (άρθρο 10 ΣΛΕΕ), η ίση μεταχείριση των προσώπων και των εμπορευμάτων στο πεδίο των τεσσάρων Θεμελιωδών ελευθεριών, ο ελεύθερος ανταγωνισμός (άρθρα 101 επ. ΣΛΕΕ) καθώς και η ισότητα αμοιβής

ανδρών και γυναικών (άρθρο 157 ΣΛΕΕ). Οι τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες της ΕΚ, οι οποίες εγγυώνται τις βασικές ελευθερίες της επαγγελματικής ζωής, μπορούν συγχρόνως να θεωρηθούν ως κοινοτικό θεμελιώδες δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και ελευθερίας της εργασίας. Η Συνθήκη εγγυάται επίσης ρητά την ελευθερία των συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 153 ΣΛΕΕ), το δικαίωμα αναφοράς (άρθρο 24 ΣΛΕΕ) και την προστασία του επιχειρηματικού και επαγγελματικού απορρήτου (άρθρο 339 ΣΛΕΕ).

Το Δικαστήριο σταθερά ανέπτυξε στη συνέχεια αυτές τις βάσεις του κοινοτικού συστήματος έννομης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και τις συμπλήρωσε με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα. Τούτο συνέβη με την αναγνώριση γενικών αρχών του δικαίου, τις οποίες το Δικαστήριο κατέστησε συγκεκριμένες προσφεύγοντας αφενός στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και αφετέρου στις διεθνείς συμβάσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στις οποίες μετέχουν τα κράτη μέλη. Μεταξύ των τελευταίων αυτών πρωτεύουσα θέση έχει και η ΕΣΔΑ, η οποία παρέχει ουσιώδεις κατευθυντήριες γραμμές για τη διαμόρφωση του περιεχομένου των κοινοτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων και των απαιτήσεων προστασίας τους. Σε αυτή τη βάση, το Δικαστήριο αναγνώρισε ως θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία εγγυάται η έννομη τάξη της Ένωσης το δικαίωμα ιδιοκτησίας, την ελευθερία της εργασίας, το απαραβίαστο της κατοικίας, την ελευθερία τη γνώμης, οικονομική ελευθερία, την ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας και των πεποιθήσεων όπως επίσης μια σειρά δικονομικών θεμελιωδών δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα ακροάσεως, τη γενική αρχή προστασίας του απορρήτου της αλληλογραφίας του δικηγόρου με τον πελάτη του, η οποία προέρχεται από το «common law», την απαγόρευση της διπλής ποινής ή την υποχρέωση αιτιολογίας των πράξεων της Ένωσης.

Ιδιαίτερα σημαντική αρχή, η οποία τυγχάνει επίκλησης ολοένα και συχνότερα, είναι η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Υπό την πλέον ευρύτερή της έννοια, η δικαιική αυτή επιταγή ορίζει ότι συγκρίσιμες πραγματικές καταστάσεις δεν επιτρέπεται να αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο παρά μόνο όταν η διαφοροποίηση μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά. Ωστόσο, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν απαγορεύει, αντίθετα με τη μέχρι σήμερα διεθνή πρακτική, οι ημεδαποί ή ενδεχομένως τα εγχώρια προϊόντα να υπόκεινται σε αυστηρότερες διατάξεις απ' ό,τι οι πολίτες των άλλων κρατών μελών ή τα προϊόντα εισαγωγής. Αυτή η αποκαλούμενη «αντίστροφη διάκριση» δεν μπορεί να αποφευχθεί βάσει του κοινοτικού δικαίου επειδή αποτελεί συνέπεια της περιορισμένης

αρμοδιότητας της Ένωσης. Τούτο, διότι η υποχρέωση απελευθέρωσης, η οποία απορρέει από τις θεμελιώδεις ελευθερίες, καλύπτει σύμφωνα με τη μέχρι τώρα νομολογία του Δικαστηρίου μόνο δραστηριότητες διασυνοριακού χαρακτήρα. Αντιθέτως, οι διατάξεις που αφορούν την παραγωγή και την εμπορία εγχώριων προϊόντων ή τη νομική θέση των πολιτών ενός κράτους μέλους στο εσωτερικό του υπάγονται στο πεδίο ρύθμισης του κοινοτικού δικαίου μόνον εφόσον έχει ήδη πραγματοποιηθεί εναρμόνιση σε επίπεδο ΕΕ.

Χάρη στη νομολογία του Δικαστηρίου, το δίκαιο της Ένωσης διαθέτει επίσης ένα σημαντικό κεφάλαιο αρχών του κράτους δικαίου σχετικών με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Προέχουσα σημασία στην πράξη έχει εν προκειμένω η αρχή της αναλογικότητας. Περιλαμβάνει την υποχρέωση στάθμισης των διακυβευόμενων αγαθών και συμφερόντων, η οποία από την πλευρά της εμπεριέχει τα στοιχεία της καταλληλότητας και αναγκαιότητας του μέτρου και της απαγόρευσης της υπέρβασης των αναγκαίων ορίων. Στις σχετικές με τα θεμελιώδη δικαιώματα γενικές αρχές πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν οι γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου και του «due process», όπως π.χ. η θεμελιώδης αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η απαγόρευση της αναδρομικής ισχύος επαχθών πράξεων ή της ανάκλησης ή κατάργησης ευμενών πράξεων, καθώς και το δικαίωμα ακρόασης, το οποίο αναγνωρίζεται τόσο στις διοικητικές διαδικασίες ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και στη διαδικασία ενώπιον του ΔΕΕ. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά επίσης η απαίτηση για μεγαλύτερη διαφάνεια, η οποία επιβάλλει οι αποφάσεις να λαμβάνονται μέσα από διαδικασίες όσο το δυνατόν πιο ανοικτές και κοντά στον πολίτη. Ουσιώδες στοιχείο αυτής της διαφάνειας είναι ότι κάθε πολίτης της Ένωσης και κάθε νομικό πρόσωπο που εδρεύει σε κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα του Συμβουλίου της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Άλλο στοιχείο είναι η δημοσιοποίηση όλων των χορηγήσεων προς φυσικά ή νομικά πρόσωπα από κονδύλια του προϋπολογισμού της Ένωσης. Για τον σκοπό αυτό, δημιουργούνται τράπεζες δεδομένων οι οποίες είναι ελεύθερα προσβάσιμες σε όλους τους πολίτες της ΕΕ.

Κεφάλαιο 4

4.1. Ε.Δ.Α.Δ

4.1.1 Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), συχνά αναφέρεται ανεπίσημα και ως «Δικαστήριο του Στρασβούργου», ιδρύθηκε με σκοπό να συστηματοποιήσει την εξέταση προσφυγών που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά των κρατών μελών βάσει της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα τον Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1950. Έργο του Δικαστηρίου είναι ο έλεγχος της εφαρμογής της Σύμβασης, εκδικάζοντας προσφυγές πολιτών κατά παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες διαπράχθηκαν από κράτη μέλη.

Πρόκειται για τον πρώτο σε διεθνές επίπεδο δικαστικό μηχανισμό προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρέχει τη δυνατότητα τόσο διακρατικής όσο και ατομικής προσφυγής, μετά την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων. Η Επιτροπή Υπουργών επιμελείται της πιστής εφαρμογής και εκτέλεσης των αποφάσεων του ΕΔΑΔ εκ μέρους των κρατών μελών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εδρεύει στο Στρασβούργο. Κάθε κράτος μέλος της Σύμβασης διαθέτει σε αυτό έναν δικαστή. Από ελληνικής πλευράς, μετέχει ο Καθηγητής κ. Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι τελείως διαφορετικό από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο είναι όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εδρεύει στο Λουξεμβούργο και μεριμνά για την ορθή εφαρμογή του Ευρωπαϊκού δικαίου.

4.1.2. Δυνατότητα ατομικής προσφυγής

Δυνατότητα προσφυγής στο ΕΔΑΔ έχει κάθε πολίτης ατομικά καθώς και κάθε μη κυβερνητική οργάνωση. Δεν μπορεί να προσφύγει σε αυτό δημόσια υπηρεσία ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Η προσφυγή στρέφεται πάντοτε κατά κράτους και ποτέ κατά ιδιώτη. Για να γίνει η προσφυγή αρκεί μια επιστολή στη Γραμματεία της Διεύθυνσης του Δικαστηρίου -ακόμη και με το ταχυδρομείο- στη μητρική γλώσσα τον προσφεύγοντος.

Δύο είναι οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την άσκηση προσφυγής:

- α) να έχει παραβιάσει ένα κράτος-μέλος της ΕΣΔΑ κάποιο από τις διατάξεις της και
- β) ο πολίτης να έχει εξαντλήσει τα εσωτερικά (εθνικά) ένδικα μέσα κατά της προσβολής αυτής.

Επίσημος εκπρόσωπος τον ελληνικού κράτους στο Δικαστήριο είναι το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους και τις υποθέσεις χειρίζονται τα στελέχη του υπό τις οδηγίες και κατευθυντήριες γραμμές τον Υπουργείου Εξωτερικών.

4.1.3. Απόφαση επί της προσφυγής

Το ΕΔΑΔ αποφαινεται επί της προσφυγής διαπιστώνοντας αν η συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη του κράτους έχει παραβιάσει τα δικαιώματα τον προσφεύγοντος. Οι αποφάσεις τον είναι δεσμευτικές για τα εθνικά κράτη, όμως δεν υπάρχει μηχανισμός επιβολής τους. Σε περίπτωση που έχει διαπιστωθεί παραβίαση, η οποία παρά την απόφαση δεν αίρεται, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να επιδικάσει χρηματική αποζημίωση στον πολίτη από το συγκεκριμένο κράτος. Εάν η πράξη παραβίασης είναι κάποιο νομοθετικό μέτρο, το Δικαστήριο δεν έχει την εξουσία να το ακυρώσει το ίδιο, παρά μόνο να το κρίνει αντίθετο με την ΕΣΔΑ και να επιδικάσει αποζημίωση σε όσους θιγέντες προσφύγουν σε αυτό.

Η αρνητική δημοσιότητα όμως που προκαλούν οι αποφάσεις τον, καθώς και η βεβαιότητα ότι, αν δικαιώθηκε ένας, Θα δικαιωθούν και όλοι οι άλλοι που Θα προσφύγουν στο μέλλον, αρκούν συνήθως, ώστε το κράτος να τροποποιήσει τη σχετική νομοθεσία και να παύσει την προσβολή.

4.1.4. Συμβολή του Δικαστηρίου στη διάπλαση άγραφων θεμελιωδών δικαιωμάτων

Η συμβολή του Δικαστηρίου στη διάπλαση άγραφων θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι αδιαμφισβήτητη. Ωστόσο, αυτό το σύστημα της συναγωγής «θεμελιωδών ευρωπαϊκών δικαιωμάτων» ενείχε ένα σοβαρό μειονέκτημα: οι αποφάσεις τον Δικαστηρίου περιορίζονταν στην εκάστοτε ατομική περίπτωση με συνέπεια να μην είναι δυνατή η ανάπτυξη, μέσα από τις γενικές αρχές του δικαίου, θεμελιωδών δικαιωμάτων για όλους τους τομείς όπου αυτό ήταν αναγκαίο ή επιθυμητό. Επίσης, το Δικαστήριο δεν είχε τη δυνατότητα να προσδιορίσει την έκταση και τα όρια προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων με την αναγκαία γενικότητα και διαφοροποίηση. Έτσι, τα όργανα της Ένωσης δεν μπορούσαν να εκτιμήσουν με επαρκή

ακρίβεια εάν διατρέχουν ή όχι τον κίνδυνο να προσβάλουν ένα θεμελιώδες δικαίωμα. Αντίστοιχα, και οι θιγόμενοι πολίτες δεν μπορούσαν να κρίνουν δίχως άλλο αν στην περίπτωση τους παραβιάζονταν θεμελιώδη δικαιώματά τους. Για καιρό θεωρούνταν ότι διέξοδο από αυτή την κατάσταση θα αποτελούσε η προσχώρηση της ΕΕ στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων τον Ανθρώπου. Όμως, στη γνωμοδότησή του 2/94 το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι υπό το υφιστάμενο καθεστώς της η ΕΕ δεν έχει αρμοδιότητα να προσχωρήσει στη σύμβαση. Στη γνωμοδότησή του αυτή το Δικαστήριο διευκρινίζει ότι, όσο και αν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί προϋπόθεση της νομιμότητας των πράξεων της Ένωσης, η προσχώρηση στην ΕΣΔΑ θα επέφερε ουσιώδη μεταβολή του παρόντος συστήματος, επειδή θα είχε ως συνέπεια αφενός την ένταξη της Ένωσης σε ένα διαφορετικό θεσμικό σύστημα διεθνούς δικαίου και αφετέρου την ενσωμάτωση του συνόλου των διατάξεων της ΕΣΔΑ στην έννομη τάξη της ΕΕ. Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, μια τέτοια μεταβολή του συστήματος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ΕΕ, λόγω των Θεμελιωδών θεσμικών συνεπειών της για την ΕΕ αλλά και για τα κράτη μέλη, έχει συνταγματική διάσταση και από τη φύση της υπερβαίνει τα όρια της επικουρικά παρεχόμενης εξουσιοδότησης του άρθρου 352 ΣΛΕΕ. Για τον λόγο αυτό, με τη συνθήκη της Λισαβόνας συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 6 παράγραφος 2 ΣΕΕ ρητή πρόβλεψη για την προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ.

Η συνθήκη της Λισαβόνας έκανε όμως και ένα ακόμη καθοριστικό βήμα για τη διαμόρφωση μιας τάξης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ και έθεσε την προστασία των δικαιωμάτων αυτών σε παντελώς νέα βάση. Το νέο άρθρο περί θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΣΕΕ (άρθρο 6) παραπέμπει στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον οποίο ορίζει ως δεσμευτικό για τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ εφόσον αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης.

4.2. Σημαντικές Αποφάσεις του ΕΛΑΔ

4.2.1. Τιτίνα Λοϊζίδου εναντίον Τουρκία Case no15318/89, Άρθρο 1 Υποχρέωση Σεβασμού των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η Τιτίνα Λοϊζίδου είναι Κυπρία η οποία κέρδισε προσφυγή κατά της Τουρκίας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Με την νίκη της αυτή εξασφάλισε αποζημίωση για στέρηση περιουσίας καθώς και το δικαίωμα της επιστροφής της περιουσίας

της, που έχασε κατά τη διάρκεια της Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Άνοιξε το δρόμο στα υπόλοιπα θύματα της Τουρκικής εισβολής για προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η Τουρκία όμως ουδέποτε επέστρεψε την περιουσία της πίσω μη εφαρμόζοντας την απόφαση τον ΕΔΑΔ.

Τον Ιούλιο 1998, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διέταξε την Τουρκία να καταβάλει, πριν από τις 28 Οκτωβρίου 1998, συγκεκριμένα ποσά ως αποζημίωση, καθώς και για δικαστικά και άλλα έξοδα. Η κυρία Λοϊζίδου είχε στερηθεί το δικαίωμα κατοχής και ειρηνικής απόλαυσης της περιουσίας της στην κατεχόμενη πόλη της Κερύνειας, από της Τουρκικής εισβολής στο βόρειο τμήμα της Κύπρου το 1974.

Στις 2 Δεκεμβρίου 2003, η Τουρκία εκτέλεσε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 28ης Ιουλίου 1998 στην υπόθεση Τιτίνας Λοϊζίδου κατά Τουρκίας, πληρώνοντας στην κα Λοϊζίδου τη δίκαιη ικανοποίηση που είχε επιδικάσει το Δικαστήριο. Η εκτέλεση της απόφασης έγινε μετά από πέντε χρόνια απόλυτης περιφρόνησης από μέρους της Τουρκίας προς τις αξίες και τις αρχές του Δικαστηρίου και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Βασικών Ελευθεριών και μετά από την υιοθέτηση τεσσάρων Ενδιάμεσων Ψηφισμάτων που καταδίκάζαν την Τουρκία για την άρνησή της να συμμορφωθεί με την απόφαση του Δικαστηρίου.

Η καθυστερημένη συμμόρφωση της Τουρκίας με την απόφαση τον 1998 στην υπόθεση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας είναι ιστορικής σημασίας για την Κύπρο, καθώς αποδεικνύει αδιαμφισβήτητα ότι η Τουρκία αποδέχεται την απόφαση του Δικαστηρίου, συγκεκριμένα ότι η κα Λοϊζίδου, όπως και όλοι οι ιδιοκτήτες που έχουν στερηθεί τις περιουσίες τους, εξακολουθούν να είναι « ... οι νόμιμοι ιδιοκτήτες της γης ...» και ότι η Τουρκία «στην πραγματικότητα ασκεί λεπτομερή έλεγχο σε εκείνο το τμήμα, της νήσου». Με άλλα λόγια, με τη συμμόρφωσή της με την εν λόγω απόφαση, η Τουρκία αποδέχεται την ευθύνη της για τη συνεχιζόμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των Ελληνοκυπρίων, που είναι αποτέλεσμα της εισβολής και κατοχής τον 36,2% τον εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η εκτέλεση της απόφασης αποδεικνύει επίσης ότι η αποσχιστική οντότητα, που δημιουργήθηκε με τη βία των όπλων, είναι μια τοπική διοίκηση υποτελής στην Τουρκία.

Η εκτέλεση της απόφασης του ΕΔΑΔ του 1998 αντιπροσωπεύει, ωστόσο, μόνο τη χρηματική πτυχή της εν λόγω υπόθεσης, καθώς η Τουρκία πρέπει ακόμα να συμμορφωθεί πλήρως με την απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 1996 σχετικά με τα ατομικά

και γενικά μέτρα, τα οποία πρέπει να εφαρμόσει, ώστε να ικανοποιήσει το δικαίωμα της κας Λοϊζίδου να απολαμβάνει ειρηνικά την περιουσία της στην Κερύνεια.

4.2.2. Κοκκινάκη κατά Ελλάδας Case no 14307/88 Άρθρο 9 Ελευθερία της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

Ο κρητικός Μίνως Κοκκινάκης επί πενήντα χρόνια, από το 1938 έως το 1988, συνελήφθη 22 φορές από το οποίες καταδικάστηκε στις 19 και αθώωθηκε στις 3 για το αδίκημα τον προσηλυτισμού (καθώς κήρυττε τις διδασκαλίες των Μαρτύρων του Ιεχωβά) και ως αντιρρησίας συνείδησης (καθώς παρέμενε στρατιωτικά ουδέτερος σε αρμονία με τις πεποιθήσεις του ως Μάρτυρας τον Ιεχωβά). Ωστόσο -και χωρίς να περάσει από δίκη- τα έτη 1938, 1940, 1949 και 1954 εξορίστηκε για αυτές το Θρησκευτικές πεποιθήσεις τον.

Ο Κοκκινάκης (μαζί με τη γυναίκα του) καταδικάστηκε από το ποινικό δικαστήριο τον Λασιθίου για απόπειρα προσηλυτισμού της συζύγου ενός ιεροψάλτη, και στο εφετείο αθώωθηκε η γυναίκα τον αλλά επικυρώθηκε κατά πλειοψηφία η καταδίκη του Κοκκινάκη αφού θεωρήθηκε ότι "εκμεταλλεύτηκε την απειρία και πνευματική αδυναμία της κ. Κ".

Ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αναίρεση και ο Κοκκινάκης προσέφυγε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όπου εγκάλεσε τα ελληνικά δικαστήρια που τον καταδίκασαν χωρίς όμως να διευκρινίσουν τα αθέμιτα μέσα που υποτίθεται ότι είχε χρησιμοποιήσει στην προσπάθειά του να αλλάξει τις Θρησκευτικές πεποιθήσεις της Χριστιανής Ορθοδόξου γειτόνισσάς του. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε υπέρ τον Κοκκινάκη ότι η καταδίκη του δεν ήταν δικαιολογημένη αφού τα ελληνικά δικαστήρια δεν προσδιόρισαν με ποιον τρόπο οι κατηγορούμενοι προσπάθησαν να μεταπείσουν ετερόδοξους με καταχρηστικά μέσα αλλά περιορίζονταν στην αναπαραγωγή των όρων των νόμων περί προσηλυτισμού. Το δικαστήριο όρισε στο ελληνικό κράτος να τον αποζημιώσει με το συμβολικό ποσό των 15.240 ευρώ.

4.2.3 Lawless vs Ireland Case no 332/57 Άρθρο Δικαίωμα στην προσωπική Ελευθερία

Η Lawless κατά Ιρλανδίας (1957-1961) ήταν η πρώτη διεθνής απόφαση δικαστικής υπόθεσης που αφορούσε την ερμηνεία τον διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το πρώτο που κατατέθηκε εναντίον μιας χώρας. Παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η απόφαση του δικαστηρίου ήταν η πρώτη του.

Η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από τον Gerard Richard Lawless, ο οποίος είχε διατελέσει μέλος τον IRA, αν και ισχυρίστηκε ότι είχε αφήσει τον IRA. Συνελήφθη στις 11 Ιουλίου 1957, όπως ο ίδιος επρόκειτο να ταξιδέψει στη Μεγάλη Βρετανία από την Ιρλανδία σχετικά με, και εν συνεχεία κρατήθηκε κάτω από τις ειδικές δυνάμεις της επ' αόριστον κράτηση χωρίς δίκη σύμφωνα με τα αδικήματα κατά του Δημοσίου (Τροποποιητικός) Νόμος τον 1940. Η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο από Lawless για την παραβίαση, από την ιρλανδική κυβέρνηση, των άρθρων 5, 6 και 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρέχοντας δικαιώματα στην ελευθερία και την ασφάλεια, τη δίκαιη δίκη και την αρχή της «καμιά τιμωρία χωρίς νόμο».

Τα αδικήματα κατά του κράτους (Τροποποιητικός) Νόμος τον 1940 εισήχθη από την ιρλανδική κυβέρνηση ως απάντηση σε μια εκστρατεία σαμποτάζ ξεκίνησε από τον IRA, τον Ιανουάριο τον 1939. Ο Lawless ήταν μέλος τον IRA και είχε συλληφθεί το 1956, μετά που εντοπίστηκαν όπλα στην Επαρχία Leitrim. Δικάστηκε όμως αθωώθηκε, αλλά αργότερα κατηγορήθηκε και καταδικάστηκε σε φυλάκιση ενός μηνός για κατοχή χαρτών για επιθέσεις σε βρετανικές Θέσεις στα σύνορα μεταξύ της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδία. Ωστόσο, αθωώθηκε από το ίδιο δικαστήριο, με την κατηγορία ότι είναι μέλος του IRA. Ο Lawless συνελήφθη για Τρίτη φορά στο πλαίσιο της νομοθεσίας έκτακτης ανάγκης.

Η υπόθεση της ιρλανδικής κυβέρνησης παρουσιάστηκε από τον τότε Γενικό Εισαγγελέα της Ιρλανδίας, Aindrias Ó Caoimh, ενώ Lawless εκπροσωπήθηκε από τον Sean MacBride, δικηγόρος για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η υπόθεση αυτή απορρίφθηκε, επειδή χρησιμοποιήθηκε η νομοθεσία έκτακτης ανάγκης.

4.2.4. Golder vs United Kingdom Case no 4451/70 Άρθρο 6 Δικαίωμα στην χρήση και απονομής δικαιοσύνης

Ο Golder ήταν φυλακισμένος και δεν τον δόθηκε άδεια από τον Υπουργό Εσωτερικών για να συμβουλευτεί δικηγόρο με σκοπό να ασκήσει προσφυγή λίβελο εναντίον αξιωματικού φυλακής. Το Δικαστήριο ερμήνευσε το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, το οποίο ορίζει ότι «κατά τον καθορισμό των πολιτικών δικαιωμάτων του, ο καθένας έχει δικαίωμα σε μια δίκαιη ακοή », όπως απαιτεί το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο. Το «Άρθρο 6 (1) δεν αναφέρει το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια σε ρητούς όρους. Διατυπώνονται σε δικαιώματα τα οποία είναι διαφορετικά, αλλά προέρχονται από την ίδια βασική ιδέα και η οποία, στο σύνολό τους,

συνθέτουν ένα ενιαίο δικαίωμα δεν ορίζονται ειδικά με τη στενή έννοια του όρου. Είναι καθήκον του Δικαστηρίου να διαπιστώσει, μέσω της ερμηνείας, αν η πρόσβαση στα δικαστήρια αποτελεί ένα στοιχείο ή πτυχή του δικαιώματος αυτού. Η αρχή σύμφωνα με την οποία η πολιτική αγωγή θα πρέπει να μπορεί να υποβληθεί σε δικαστή, κατατάσσεται ως μία από τις παγκοσμίως «αναγνωρίζεται» θεμελιώδεις αρχές του δικαίου. Το ίδιο ισχύει και για την αρχή τον διεθνούς δικαίου που απαγορεύει την άρνηση της δικαιοσύνης. Το άρθρο 6 (1), πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως των αρχών αυτών. Επομένως, το δικαίωμα πρόσβασης αποτελεί ένα στοιχείο το οποίο είναι σύμφυτη με το δικαίωμα που δηλώνεται από το άρθρο 6 (1). »

4.2.5. Tyrer vs the United Kingdom Case no 5856/72 Άρθρο 3 Απαγόρευση Βασανιστηρίων

Ο Tyrer, ηλικίας τότε 15, κτυπήθηκε τρεις φορές από σημύδα το 1972 στη Νήσο του Ανθρώπου, σύμφωνα με την πρόταση τοπικού δικαστηρίου των ανηλίκων για παράνομη επίθεση προκαλώντας την πραγματική σωματική βλάβη. Ο ξυλοδαρμός διεξήχθη από αστυνομικούς στην παρουσία του πατέρα του Tyrer και ενός γιατρού. Ο Tyrer έβγαλε το παντελόνι και το εσώρουχό του και έσκυψε σε ένα τραπέζι.

Με την πλειοψηφία των έξι ψήφους έναντι μιας, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο ξυλοδαρμός τον Tyrer αποτέλεσε εξευτελιστική μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Σημαντικά συμπεράσματα της υπόθεσης περιλαμβάνουν ότι «η Σύμβαση είναι ένα ζωντανό μέσο που, όπως ορθώς τόνισε η Επιτροπή, πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως των σημερινών συνθηκών. Στην περίπτωση τώρα, πριν το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να επηρεάζεται από τις εξελίξεις και κοινώς αποδεκτά πρότυπα της σωφρονιστικής πολιτικής των Κρατών Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα αυτό ».

Ο Δικαστής Τζέραλντ Fitzmaurice έχει διαφωνήσει, βρίσκοντας καμία παραβίαση τον άρθρον 3 και σχετικά με το συμπέρασμα τον Δικαστηρίου "ισοδυναμεί με το συμπέρασμα ότι όλες οι σωματικές τιμωρίες, σε όλες τις περιπτώσεις, εγγενώς περιλαμβάνει, ως εκ τούτων, ένα απαράδεκτο επίπεδο της υποβάθμισης.», και ότι « υποθέτοντας ότι η σωματική τιμωρία δεν περιλαμβάνει κάποιο βαθμό υποβάθμισης, που δεν έχει δει ποτέ το πράττει για ένα νεαρό κάτι που να προσεγγίζει με τον ίδιο τρόπο ή έκταση όπως και για έναν ενήλικα ».

4.2.6. Var der Mussele Case no 8919/80 Άρθρο 4 Απαγόρευσης δουλείας και των καταναγκαστικών έργων

Υπάρχει διάκριση μόνον εφόσον οι περιπτώσεις υπό τη σύγκριση δεν είναι επαρκώς διαφορετικές για να δικαιολογήσει τη διαφορετική μεταχείριση. Αυτό εκφράζεται λέγοντας ότι οι δύο περιπτώσεις πρέπει να είναι σε μια "ανάλογη κατάσταση». Το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι ένα "σύστημα χαρακτηρίζεται από ένα corpus των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των οποίων θα ήταν τεχνητά να απομονώσει μια συγκεκριμένη πτυχή".

Το δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό ότι υπήρξε παράβαση τον άρθρου 4, όπου ένας μαθητής δικηγόρο υποχρεώθηκε από τους κανονισμούς τον Τάγματος των εισαγγελέων για να βοηθήσει όσους έχουν ανάγκη νομικής βοήθειας και εκπροσωπούν τους πελάτες χωρίς την καταβολή κατ εντολή του Τάγματος. Θα μπορούσε να υπάρξει μια παραβίαση "αν η υπηρεσία επέβαλε ένα βάρος το οποίο ήταν τόσο υπερβολική ή δυσανάλογη σε σχέση με τα πλεονεκτήματα που συνδέονται με τη μελλοντική άσκηση του επαγγέλματος ότι η υπηρεσία δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχουν εθελοντικά αποδεχθεί εκ των προτέρων." Το δικαστήριο τόνισε τη σημασία στις υπηρεσίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανονικών δραστηριοτήτων ενός δικηγόρου, ότι ένας αντισταθμιστικός παράγοντας ήταν Θα εντοπίζονταν στα πλεονεκτήματα που συνδέονται με το επάγγελμα και ότι οι υπηρεσίες που συνέβαλαν στην επαγγελματική εκπαίδευση τον αιτούντος, με την ευκαιρία τον να διευρύνει την εμπειρία του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισε να υιοθετήσει νέο σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία με σκοπό να «διατηρήσει των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην «καρδιά» της ατζέντας της Ε.Ε»

Στο πλαίσιο αυτό το Συμβούλιο κατέληξε σε ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με το σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία για την περίοδο 2015-2019. Πρώτον, χαιρετίζοντας την κοινή ανακοίνωση με τίτλο "Διατήρηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο επίκεντρο της ατζέντας της Ε.Ε», όπως παρουσιάστηκε από τον Υπάτο Εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το Συμβούλιο εγκρίνει ένα νέο σχέδιο δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Δημοκρατία για την περίοδο 2015 – 2019.

Με το παρόν σχέδιο δράσης, το Συμβούλιο επιβεβαιώνει τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και για την υποστήριξη της δημοκρατίας σε όλο τον κόσμο.

Όπως αναφέρει η ανακοίνωση του Συμβουλίου, με βάση το Στρατηγικό Πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία και το σχέδιο δράσης 2012 – 2014, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στη βελτίωση του αντίκτυπου και της συνοχής των δράσεων της για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία.

Η Ε.Ε έχει αναπτύξει περαιτέρω κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τα βασικά ζητήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ ενίσχυσε την αποτελεσματικότητά σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων στ πλαίσιο διμερών σχέσεων. Ακόμη, προώθησε με επιτυχία την ανάληψη δράσης σε πολυμερές επίπεδο, και να ενσωματώσει τα ανθρώπινα δικαιώματα σε ολόκληρη την εξωτερική δράση της Ε.Ε. Το Συμβούλιο χαιρετίζει επίσης στην ανακοίνωσή του το σημαντικό έργο του Ειδικού Εκπροσώπου της Ε.Ε για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα κ. Σταύρου Λαμπρινίδη, ο οποίος συμβάλλει σημαντικά στην αποτελεσματικότητα, συνοχή και προβολή της πολιτικής της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα εκφράζει την πλήρη στήριξη για το έργο του.

Στο περιθώριο των σύγχρονων κρίσεων και εκτεταμένων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, απαιτούνται σύμφωνα με το Συμβούλιο όλο και

πιο αποφασιστικές προσπάθειες από την πλευρά της ΕΕ. Αυτό το σχέδιο δράσης θα πρέπει να επιτρέψει στην ΕΕ να ανταποκριθεί στις προκλήσεις αυτές με περισσότερο επικεντρωμένες δράσεις, συστηματική και συντονισμένη χρήση των μέσων που έχει στη διάθεσή της, και να ενισχυθεί ο αντίκτυπος των πολιτικών και των εργαλείων της.

Η ΕΕ θα δώσει ιδιαίτερη έμφαση στην ανάληψη ευθύνης από και σε συνεργασία με τοπικούς θεσμούς και μηχανισμούς, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και της κοινωνίας των πολιτών.

Η ΕΕ πρόκειται να προωθήσει τις αρχές της μη διάκρισης, της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών. Η ΕΕ θα διασφαλίσει επίσης μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τα ανθρώπινα δικαιώματα με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση συγκρούσεων και κρίσεων, καθώς και την περαιτέρω ενσωμάτωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εξωτερικές πτυχές των πολιτικών της ΕΕ, προκειμένου να εξασφαλιστεί η καλύτερη συνοχή των πολιτικών, ιδίως στους τομείς της μετανάστευσης, του εμπορίου και των επενδύσεων, της συνεργασίας για την ανάπτυξη, αλλά και για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Διακήρυξη και για πολλούς ο σεβασμός τους είναι ένας μακρινός και ανέφικτος στόχος. Τις τελευταίες δεκαετίες οι Ευρωπαϊκές χώρες έχουν κοπιάσει να ξαναχτίσουν μια ήπειρο κομματιασμένη από πολέμους και φρικαλεότητες. Δημιούργησαν θεσμούς για να προλάβουν την επανάληψη των εγκλημάτων του παρελθόντος και δεσμεύτηκαν να βοηθάνε όσους χρειάζονται προστασία. Το ζήτημα όμως της μετανάστευσης των τελευταίων ετών και την όξυνση του στις μέρες μας με τους χιλιάδες πρόσφυγες από την Συρία κινδυνεύει να καταστρέψει ότι έχει απομείνει από το Ευρωπαϊκό εγχείρημα και το προσωπείο της αλληλεγγύης. Πολλές χώρες κλείνουν τα σύνορα τους με πανύψηλα τείχη ούτε καν οι χιλιάδες θανάτους στη Μεσόγειο δεν ώθησαν τις Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να αλλάξουν στάση. Μια Ευρωπαϊκή επιχείρηση «Mare Northern» η οποία θα διαχειρίζεται εκτεταμένες αποστολές έρευνας και διάσωσης στη Μεσόγειο ίσως καταφέρει να σταματήσει το Αιγαίο να ξεβράζει άψυχα σώματα και μικρά παιδιά που ψάχνουν μια καλύτερη ζωή μακριά από πολέμους, βία και φτώχεια.

Χιλιάδες γυναίκες και παιδιά διακινούνται παράνομα μέσω των διεθνών συνόρων. Το άρθρο 5 απαγορεύει τα βασανιστήρια αλλά οι ΗΠΑ κρατούν ανοιχτό το κέντρο κράτησης του Γκουαντάναμο στη Κούβα όπου οδηγήθηκαν «Υποπτοι για την τρομοκρατία» και κρατήθηκαν

για μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς να τους έχουν απαγγελθεί κατηγορίες, χωρίς δίκη και με εμφανείς αποδείξεις ότι υποβλήθηκαν σε βασανισμούς.

Στη Ρωσία διώκονται οι μη-φιλοκυβερνητικοί και περιορίζεται η ελευθερία στην έκφραση και στο δικαίωμα του απόρρητου στην ιδιωτική ζωή των πολιτών.

Στη Βόρεια Κορέα τυπικά έχουν επικυρωθεί τέσσερις διεθνές συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά είναι μια από τις χώρες με τις σοβαρότερες παραβιάσεις στην ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης.

Τη στιγμή που τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζονται τουλάχιστον ως προς τις αρχές από την πλειονότητα των χωρών και αποτελούν η διαμορφώνουν τη βάση πολλών εθνικών συνταγμάτων, η πραγματικότητα στον κόσμο απέχει πολύ από τα ιδανικά που οραματίζεται η οικουμενική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα εξακολουθούν να προστατεύονται και να παραβιάζονται στο έδαφος των κυρίαρχων κρατών, παρά τη διεθνή κατοχύρωση και την Παγκόσμια εμβέλεια που έχουν αποκτήσει. Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα έχουν επικρατήσει ως απολύτως σεβαστά και απαραβίαστα μόνο σε θεωρητικό και όχι σε πρακτικό επίπεδο. Επίσης έχουν επικρατήσει μόνο ρητορικά και συνεχίζουν να παραβιάζονται διαρκώς σε κάθε γωνιά της γης. Τα κράτη οφείλουν να συνεργάζονται αποτελεσματικά για να διασφαλίζουν την πλήρη εφαρμογή των αποφάσεων των δικαιοδοτικών οργάνων που αφορούν την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Μόνο οι ίδιοι άνθρωποι και οι λαοί απανταχού της γης, μπορούν να σταθούν ως τελικοί εγγυητές τω δικαιωμάτων τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στις 10 Δεκεμβρίου θα εορτάσαμε την 65^η επέτειο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Το ιστορικό αυτό κείμενο είναι η πρώτη διεθνής συνθήκη που καταγράφει τις ανθρώπινες ελευθερίες και δικαιώματα.

Η Διακήρυξη απέδειξε ότι ο αλληλοσεβασμός και η ειρηνική συνύπαρξη μπορούν να νικήσουν τη βαρβαρότητα, το μίσος, και την καταστροφή.

Πολλά έχουν αλλάξει από τότε. Ωστόσο, η αναγνώριση των έμφυτων δικαιωμάτων μας, της κοινής μας απαίτησης για αξιοπρεπή ζωή και σεβασμό ανεξάρτητα από την καταγωγή, το φύλο, το χρώμα, την κοινωνική μας θέση ή το θρήσκευμά μας, ισχύει σήμερα όσο και το 1948.

Η Οικουμενική Διακήρυξη υπογραμμίζει την άρρηκτη σχέση των θεμελιωδών ελευθεριών με την κοινωνική δικαιοσύνη, την ειρήνη και την ασφάλεια. Η Διακήρυξη δεν ιεραρχεί τα δικαιώματα. Πιστεύει στην ισοτιμία των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, καθώς και στη μεταξύ τους αλληλεξάρτηση.

Η Διακήρυξη οραματίστηκε έναν κόσμο όπου – άνδρες, γυναίκες και παιδιά- θα ζουν με αξιοπρέπεια, χωρίς πείνα, βία και διακρίσεις. Έναν κόσμο όπου ο καθένας απολαμβάνει τα αγαθά της στέγασης, της υγείας, της περίθαλψης, της εκπαίδευσης και των ίσων ευκαιριών.

Οι αρχές της Διακήρυξης αντιμετωπίζονται στο Σύνταγμα και στους νόμους σε περισσότερες από 90 χώρες. Διεθνείς, περιφερειακοί και εθνικοί μηχανισμοί δημιουργήθηκαν με σκοπό την προώθηση και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Η κοινωνία των πολιτών επαγρυπνά για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποκτώντας όλο και μεγαλύτερη επιρροή. Δεν υπάρχει ωστόσο αμφιβολία ότι παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, τόσο σε νομικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρά κενά όσον αφορά την προστασία από τον φόβο, την αδικία και την ανισότητα.

Η ατιμωρησία, οι ένοπλες συγκρούσεις και τα απολυταρχικά καθεστάτα δεν έχουν ηττηθεί. Ο ρατσισμός, οι διακρίσεις και η μισαλλοδοξία είναι μερικές από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας. Σε πάρα πολλές χώρες, η βία κατά των γυναικών εξακολουθεί να αποτελεί καθημερινό φαινόμενο.

Ανεξαρτήτως φύλου, καταγωγής ή φυλής, η κοινωνική ευημερία από τον σεβασμό όλων των δικαιωμάτων. Για τον λόγο αυτόν, τα κράτη πρέπει να πράξουν περισσότερα για την

επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας και να εντάξουν στην προσπάθειά τους την παράμετρο «ανθρώπινα δικαιώματα».

Η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει σήμερα τις προκλήσεις της καταπίεσης και της φτώχειας όπως ακριβώς και το 1948. Την ίδια στιγμή εμφανίζονται νέες φοβερές προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή, η επισιτιστική και χρηματοπιστωτική κρίση, η παγκοσμιοποίηση, η τρομοκρατία, οι νέες και επανεμφανιζόμενες επιδημίες.

Ο αγώνας για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενώνει ολόκληρη την ανθρωπότητα. Μόνο με την προστασία όλων των δικαιωμάτων μας θα είμαστε σε θέση να επιτύχουμε ένα καλύτερο επίπεδο ζωής και μεγαλύτερες ελευθερίες, όπως η Ελινορ Ρούσβελ και οι άλλοι συντάκτες της Διακήρυξης ζήτησαν για λογαριασμό μας πριν από 60 χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γ. Παπαδημητρίου «Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στην Εποχή μας – Σημειώσεις» Οκτώβρη 2015
2. Δουζίνας Κ., «Το Τέλος των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» Εκδόσεις Παπαζήσης,, Αθήνα (2006)
3. Δρ Ειρήνη Αρτέμη .pdf «Η Έννοια της χρηστής Απονομής της Δικαιοσύνης και της Δίκαιης Δίκης στ πλαίσια της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»
4. <http://el.wikipedia.org/wiki>
5. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/combating_discrimination/133501_el.htm
6. http://el.wikipedia.org/wiki/Ανθρώπινα_Διακρίματα
7. <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el>
8. http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/dh0004_el.htm
9. http://el.wikipedia.org/wiki/Ευρωπαϊκή_Σύμβαση_για_τα_Δικαιώματα_του_ανθρώπου
10. [.http://europa.eu/pol/rights/index_el.htm](http://europa.eu/pol/rights/index_el.htm)
11. http://www.gr2014parliament.eu/Portals/6/PDFFILES/NA0113090ELC_002.pdf
12. http://www.gr2014parliament.eu/Portals/6/PDFFILES/NA0113090ELC_002.pdf
13. HandBook_asylum ELL.pdf
14. [.http://www.consilium.europa.eu/council/what-does-the-council-do?lang=e1](http://www.consilium.europa.eu/council/what-does-the-council-do?lang=e1)
15. Justice el.pdf
16. Evans, Tony, 2001, University of Southampton, «The Politics of Human Rights-A Global Perspective»
17. Human Rights and Democracy NGO Network, Nov. 2004
18. Hale, C., Hayward, K., Wahidin, A., Wincup , E. (2005) *Criminology*, Oxford University Press Inc., New York: USA
19. Herring, J. (2004) "*Criminal Law*", Oxford University Press Inc., New York: USA
20. Maguire, M., Morgan, R., Reiner, R. (2002) "*The Oxford Handbook of Criminology*", 3rd ed., Oxford University Press Inc., New York: USA
21. Wilson N.B. (2003) '*Bibliographic Essay on Fear*', The Hedgehod Review, Fall, vol.5, no.3.:119
22. <http://www.kathimerini.gr/824359/article/epikairothta/politikh/neo-sxedio-drashs-gia-ta-an8ropina-dikaiomata>
23. <http://www.kathimerini.gr/822317/article/epikairothta/kosmos/oimetanastes-kai-ta-dikaiomata-tous>
24. <http://www.kathimerini.gr/712222/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/an8ropina-dikaomata>